

KRIS

DRUŽINSKI LIST

VSEBINA:

LITERARNI DEL. PROZA: A. Cerkvėnik: *Prostitutka Zoša*; E. Tiran: *Zgodba o papirnatih možičkih*; Jos. Suchy: *Dve indski pripovedki*; J. Suchy: *Puščavnik Valmika in kraljčina*; E. Tiran: *Študent Pero*. — PESMI: V. Taufer: *Dve pesmi*; J. Kovič: *Pesem zemlje*; E. Tiran: *Kaj mar veš...*; Tone Seliškar: *Trbovlje*; J. Glaser: *Pesem o sv. Urbanu*; — POUČNI DEL: *Vznik in razvoj „Čsl. D.T. J.“. Režišer in njegovo delo. Kras in njegove lepote. Buddha. Največja elektrarna v Jugoslaviji. F. M. Dostojevski. D. Alighieri. Dve sedemdesetletnici*. — VESTNIK: *Socialni vestnik. Šport. Telovadba. Šah. Književnost*. — SLIKE: F. Tratnik: *Zločin. Fr. Kralj: Žetev* itd.

V LJUBLJANI,
oktobra 1921.

Izhaja vsak
mesec.

Odgovorni urednik: LOJZE SLANOVEC. Uredništvo in upravništvo:
Ljubljana, Aleksandrova cesta 5. Tisk tiskarne J. Blasnik-a nasl.

Ustanovljen septembra 1919.

Jugoslovanski kreditni zavod v Ljubljani

Marijin trg 8 Wolfova ulica 1 -- Podružnica v Murski Soboti in Dolnji Lendavi.

obrestuje hranilne vloge in vloge na
tekoči račun

Prometa v lanskem letu nad K 128 mil.

4¹/₂ 0/0

čistih brez odbitka rentnega davka.

Neposredno pod državnim nadzorstvom.

Splošno kreditno društvo v Ljubljani

registrovana zadruga z omejeno zavezo

sprejema

hranilne vloge

vsak delavnik od 8. do 13. ure in jih obrestuje po čistih

4⁰/₀

Rentni davek plača društvo iz svojega. Večje in stalne vloge se obrestujejo po dogovoru. Posojila daje svojim zadrugnikom proti vknjižbi, na osebni kredit proti poroštvu ali zastavi vrednostnih papirjev. Menice se eskomptujejo po bančni obrestni meri.

LJUDSKA TISKARNA MARIBOR

SODNA ULICA ŠT. 20.

TELEFON INTERURBAN ŠTEV. 92.

PRIPOROČA SE V IZVRŠITEV:

KNJIG, BROŠUR, RAČUNSKIH ZAKLJUČKOV, CE-
NIKOV, LEPAKOV, LETAKOV, VABIL, TRGOVSKIH
RAČUNOV RAZPREDELNIC, PISEM, ZAVITKOV,
OSMRNIC, POSETNIC ITD., ITD.

ŠPECIALITETA: DVO IN VEČBARVNI TISK.

PROSTITUTKA ZOŠA.

Stal sem na oglu Jagelonske ulice in Hetmanskih vali v Lvovu. Čakal sem na električno. Že se je mračilo. Zapel sem si suknjo in čakal.

„Gospod,“ me nagovori deček v raztrganem suknjiču, z dolgimi razkuštranimi lasmi, brez kape, „gospod, pojdite za menoj.“

Gledal sem ga in čudil sem se. — Aha, sem si mislil, že vem, že vem. — „Izgini,“ sem mu dejal, „nimam denarja, in sploh...“

„Ne, ne, pridite, prosim, pridite, pridite!“

„Pojdi,“ sem rekel in sem stopil za njim.

Zapeljal me je v ozko ulico na polomljeni trotoar, med umazane hiše z majhnimi okni in umazanim perilom, vsečim na oknih. Hodil je pred menoj in se ves čas oziral. Stopal je neenakomerno. Počasi, hitro, pa se je zaletel in zopet postal, pogledal me in zopet tekel. Peljal me je skozi velika vrata v visoko hišo, kakor v kakšen predor, na drugo cesto, in končno se je ustavil v majhni uličici pred najvišjo hišo z napisom „Hotel Balkan“. Postal je pred vratmi. Ozrl se je, in ko je videl, da mu sledim, je smuknil v vežo. Star dedec, v dolg kaftan oblečen, z umazanimi kodri na obeh straneh plešaste glave se je globoko priklonil in pokazal s prstom navzgor. Stopil sem po stopnicah in se ustavil sredi stopnic, razmišljujoč, bi li šel naprej ali ne.

„Stopite, gospod... stopite...“

Polutema se je plaho stiskala v dolge hodnike in bežala pred rdečo svetlobo, izhajajočo iz svetilk ob stopnicah. Počasi in previdno sem stopal do tretjega nadstropja. Vodil me je do zadnjih vrat v levo stran hodnika. Ponudil sem mu nekaj drobiža, a on je odmajal z glavo: „ne smem...“; pozvonil je in zbežal izpred vrat. Sam sem ostal pred vratmi — in kmalu bi bil zbežal za njim. Slišal sem drobne korake in poluglasno žvižganje neke melodije iz „Trubadurja“. Ženska postava je odprla vrata in stopil sem v ozek hodnik.

„Nimam nič svetiljke,“ je dejala; „sploh ne ljubim svetlobe, in ta hodnik mi posebno ugaja... le stopajte naprej, saj pasti itak ne morete nikamor.“ Govorila je slabo nemško z močno poljskim naglasom. Šel sem za njo niti proti svoji volji niti svojevoljno — šel sem, morda iz komoditete, morda iz prirojene mi neodločnosti, morda tudi nekoliko iz simpatičnega mi naziranja, da je najboljše, ne vmešavati se v potek stvari, ampak hoditi, delati, čustvovati, živeti kakor pač pride. Stopila je v salon. Spoznal sem jo. Srečal sem jo že tolikokrat ob štirih popoldne pred gledališčem. Devojkica s kratkim krilcem, zametastim suknjičem in črnim klobukom.

Stal sem pri vratih in jo gledal ves začuden. Nisem se ganil z mesta.

„Ti se čudiš?“

„Ti?“ sem ponovil mehanično. Zakaj „ti“? sem si mislil. Saj jo ne poznam, saj nisem še nikdar govoril z njo! — In vendar mi je bila tako blizu! Sanjal sem že tolikokrat o nji — že tolikokrat! In vsakokrat, ko sem jo srečal, sem se stresel, sem postal rdeč in nervozen — vsakokrat, ko jo nisem srečal pri gledališču, sem stal po četrto ure, po pol ure in sem čakal — in če je ni bilo, mi je bilo žalostno in težko. Nerazpoložen sem se tedaj navadno vsedel v kavarno „Warszawa“ in poslušal koncert. Izgubljen dan, sem rekel, ko sem se vračal domov. In vendar mi ni nikdar padlo na pamet, da bi jo mogel, morda hotel nagovoriti, stopiti za njo, ji nekaj povedati — morda celo poljubiti jo. Nič, nič, samo srečati jo — in nič več!

Stala je nepremično pred menoj in čakala. Dolga svilenena halja z modrim trakom okrog pasu, globoko dekoltirana na prsih, v belih čevljičkih. Lasje so ji padali na rame — črni, kostanjevi. Temne, močne obrvi, temne, skoraj črne oči, bleda črnkasta polt. —

„Odloži, izvoli, vsedi se tukaj na divan.“

Predramil sem se in pogledal po sobi. Svetiljka je visela na dolgih zelenih, rdečih in rumenih trakovih, vsa ovita v žametasto-rdeč papir. Visela je čisto nad mizo tako, da je razsvetljevala samo noge male devojkice. Pristopila je k meni, odpasala mi sabljo, slekla mi suknjo, vzela kasko iz rok in me peljala k divanu. Vsedel sem se na levo stran in naslonil glavo na roke. Nekaj sem mislil. Ne vem še danes, o čem sem tistikrat razmišljal. Počasi se je vsedla poleg mene, vrgla nogo preko noge, vzelo mojo levo roko v svojo, pogledala me v oči:

„Zakaj razmišljaš? Ali ti ni drago, da sem te dala poklicati?“

„Ne vem,“ sem dejal, kajti resnično nisem vedel.

„Imaš cigareto?“

„Nimam, ne kadim.“

„Nič ne de, imam sama.“

Vzela je zlato dozo, izvadila cigareto in jo prižgala. Gledala je v valovanje dima, in zopet potegnila ter spustila goste valove dima vijugasto v črno polutemo, ki je strastno vpijala motno-sive valove. Hipoma se mi je zadelo, da zrak v tej sobi ni podoben zraku drugih sob. Omamnost in pijanost sta prepletali motno temo. Hotel sem vstati in stopiti k oknu, odpreti ga in vpijati svež zrak, pa nisem mogel.

„Zakaj tako molčiš?“

„Kaj naj govorim, pustite me, prosim, pri miru.“

Približala se je, pritisnila se k meni in me hotela poljubiti.

„Ne!“ sem vzkliknil, a ona ni poslušala, zaletavala se je vame vedno bolj strastno, vedno bolj divje; stopil sem nazaj, a ona za menoj, iz kota v kot. Branil sem se, a ona je postajala vedno bolj divja.

„Pustite me, pustite me...“

Hotel sem skozi vrata. Skočila je in zaklenila vrata. Trenotek je bilo vse mirno. V sosednji sobi so peli. Štiri, pet pijanih glasov, rezek ženski glas... žvenketanje kozarcev... ciganske gosli... Vse se je nejasno vrtelo v moji glavi, a ona je stala naslonjena na vrata, in me motrila pol porogljivo pol jezno.

„Misliš, da sem bolna? Ne, nisem, zdrava sem, popolnoma zdrava... Glej,“ in privlekla je iz žepa umazan papir, „glej, tukaj je potrjeno od zdravnika“ in prečitala je vse rubrike, ki so bile tiskane in kar je zdravnik vpisal.

Kaj, sem si mislil — zdrava? Kaj to pomeni? Čudno! Da mi vendar ni takoj bilo jasno, da je... Ali nisem videl? Ves način govora, ta obleka, ti lasje, ta pogled — zbolelo me je. Čutil sem fizično bolešč. Vsedel sem se na posteljo, in gledal topo v njo.

Vzela je ključ iz vrat. Počasi je stopila proti meni.

„Poljub!“ je rekla.

„Ne!“ sem odgovoril odrezano, grobo, nalašč razžaljivo.

„Koliko si jih poljubila že danes, koliko včeraj?“

„A-ha,“ je kriknila in zasmejala se, da mi je šlo skozi mozeg.

„Zoša,“ je zavpil, ostuden, hrapav glas skozi vrata. „Zoša, ne deri se tako histerično.“ — Po glasu in njegovi barvi sem spoznal, da je v sosednji sobi pijana ženska.

„Ha,“ je nadaljevala Zoša, „tebi bi se hotelo čiste mlade, lepe, nedolžne devojke, da bi bila tvoja? Kaj? Samo tvoja? In ti, koliko si jih ti poljubil? Ali ti nisi še nikdar nobene poljubil? Še nikdar?“ In zasmejala se je, da me je bilo strah. Zopet se je zaletela vame, obesila se mi je okrog vratu; branil sem se. Vgriznila me je v prste. Videl sem dvojne oči in spomnil sem se na oči pantere, ko sem nekoč v Praterju potegnil iz kletke kos mesa... in tisto ognusno rdeče meso okolu zob, kakor pri mački, kadar mesari miško. Kri mi je tekla iz prsta. Onemogla se je zgrudila. Počasi je vstala. Odpela je haljo, slekla jo je. Gledal sem. Slekla je krilo, hlače, nogavice, odpela moderček, vrgla ga raz sebe, in zopet se je zaletela vame.

Porinil sem jo od sebe.

„Tukaj imaš petdeset kron, vzemi, pusti me pri miru.“

Obstala je kakor okamenela. „Petdeset kron“ je govorila potih, pretrgano, „petdeset kron, zakaj meni petdeset kron?“ Vzela je noto in počasi, premišljeno raztrgala jo na dvojce, previla na štiri, osem, šestnajst kosov, tako, da ni ostal niti kvadratni centimeter celega papirja. Potem je padla na tla. Bruhala je histeričen jok. Telo se je treslo, kakor se trese deblo visokega hrasta ob po-

dirajoči burji, roke je stezala naprej. Z nohti je rila v preprogo, z nogami je drgnila ob črni pod, srajca ji je lezla preko kolen, bela koža je trepetala kakor morska površina ob lahnem vetriču, skozi belo kožo so se vzdigovale modre žile, kakor se vzdiguje tok morja iz mirne vodne površine.

„Petdeset kron, petdeset kron,“ je ihtela.

Lasje so pokrili širok kolobar okolu glave in pometali po zlatoprepreženi tapeti.

Kakor val morja me je obvezelo, silno, da je podrl vso trdovratnost v meni, in zaplakal sem. Pokleknil sem k nji, vzela jo v naročje; polegel jo na divan in božal jo po licih. Poljubil sem jo na čelo.

„Oprosti, Zoša,“ sem prosil..., a ona je molčala in me le hvaležno pogledala.

„Tam je torbica, vzemi tistih petdeset kron, ki sem jih raztrgala!“

Sedel sem tam in nisem se ganil.

„Moraš vzeti,“ je velela.

Vstala je in stopila pred ogledalo. Popravila si je lase. Vzela je ključ iz torbice in me povedla k omari:

„Poglej,“ in vzela je škatljo zlatnikov, „to je vse moje.“ In pokazala mi je kup bankovcev. „In v hranilnici imam... dosti denarja, dosti, in pogledaj te briljante, to zlato — vidiš, koliko imam... Tvojega denarja ne potrebujem...“ Zaklenila je zopet vse. Luč je potegnila bolj visoko in videl sem jo celo. Objokane, otečene oči, krvave prste, tresoče se telo.

„Dam ti, kolikor hočeš — le moj bodi — enkrat, samo enkrat.“

„Zoša, bolan sem, ne smem...“

„Bom še jaz bolna... četudi dobim kaj od tebe, nič ne dè...“

„Ne, ne, ti me ne razumeš... to je zame vprašanje življenja... srce...“

*

Sedela sva dolgo molče. Še vedno se ni oblekla.

„Poslušaj Zoša, ko sem rekel ono o poljubih, nisem mislil hudo. Nisem sploh nič mislil — enostavno nisem mogel drugače. A veruj, da si mi draga, da sem že tolikokrat mislil o tebi, in da bi te bil morda ob drugi priliki sam poljubil.“

„Mogoče je bolje tako... zgodilo bi se kakor pri sto drugih — poljubil bi me... vzela bi bila denar in konec bi bil vsega. Tako bo morda lepše. Sedaj mi ni več za to. Edino zato sem te hotela, ker si me tako spominjal na Vsevoloda, mladega gimnazijca iz Hrubieszova, ki je hodil z menoj v gimnazijo, in ki sem ga res rada imela. Ko sem te prvič srečala, sem mislila, da je on, pa si bil ti. A polagoma sem se sprijaznila z mislijo, da ga ni — in ga ne more biti več.“

Zopet sva dolgo molčala. Vstal sem in hotel sem opasati sabljo, pa me ni pustila... „Ostani še tukaj, danes nočem nobenega drugega.“

„Zoša, ali ne vidiš, da je dolgočasno, da oba molčiva. In v takšnih dnevih je najbolje, če sem sam.“

FRANC TRATNIK: ZLOČIN

„Nikar, ne bom molčala, celo noč bom govorila, vse ti bom pripovedovala, zanimalo te bo in ne bo ti dolgčas. Če boš utrujen, se lahko vležeš v posteljo tukaj in spiš, samo pri meni ostani.“

„Obleci se vendar, Zoša.“

Oblekla se je v belo krilo z belo triko-majico preko prsi, še ne razvitih, ali pa zaostalih v razvoju radi pre-zgodnjega spolnega življenja. Šele sedaj sem opazil, da je to še dete, komaj doraslo, komaj živo, slabo, popolnoma nerazvito.

„Ostani danes pri meni, in pridi še večkrat, še mnogokrat. Ugodno mi je, če te morem gledati. In tudi nisi takšen kakor drugi. Že vse drugače gledaš. Ali poznaš nadporočnika B—a od vašega polka? Ta človek, vidiš, že v očeh mu je videti, da je porušil toliko sreč, kolikor ima let. Njegove oči vidijo skozi obleko, skozi spodnjo obleko... vidijo golo telo... še več, predrzno se vsesajo v mozeg, v tvoje poslednje čustvo, v misel, ki se jo upaš komaj sam pogledati! A ti... ti obstaneš vedno samo na laseh, očeh, na ustnicah — in ne upaš se dalje.“

Ne, ne upam se — ne morem, ker mi ni ljubo, ker mi ugaja samo enostavno in lepo...

II.

V sosednji sobi so žvenketali kozarci, hrapavi glasovi so spremljali sonorno melodijo mlade pijane deklice. „Ne morem poslušati danes — danes ne,“ je rekla Zoša potihlo... „pojdiva ven — ven, če hočeš v Jezuitski park, ali mogoče na grad...“

„Pojdiva,“ sem rekel. Črn klobuček z dolgim belim peresom nad čelom, črno mantiljo, kakor peroti plahetice široko, in ovratnik do ušes. „Stopiva ven iz tega smradu; danes hočem prodajati enkrat svojo dušo! Saj si je vreden.“ Molčal sem in mislil na Ernočko, deklico, ki je morda sanjala o svojem dragem, ki v dalekih ruskih stepah ima njeno sliko pred seboj — in sanja o nji...

V Jagelonski ulici je bilo vse tiho, niti dih se ni zgenil. V ulici „Tretjega maja“ sva srečala pijanega majorja v družbi treh vitkih, mladih devojk. — V Jezuitskem parku je spavala črna tema na rosni travi. Tiho, skoraj po prstih sva šla, ker sva se bala, da prebujiva noč, temo in mir. Čisto na koncu parka sva se vsedla v rosno travo. Pregrnila je zemljo z rdečo odejo. Sedela sva dolgo molče. Približala se je k meni. Rahlo se me je doteknila in me gledala dolgo, naravnost v oči.

„In vendar ni človek zadovoljen! Pravzaprav bi bila morda srečna, popolnoma srečna, če bi bila tudi danes ostala v družbi majorja, če bi bila tudi danes sedela v sobi, pijani od dima, pri mizi šampanjskih steklenic — in v družbi rdečih, svinjskih obrazov. A enkrat, enkrat se mi je zahotelo tudi takšnih obrazov, kakor ga imaš ti — enkrat hočem zopet lagati, kakor sem lagala celo dolgo dobo do svojih končanih šestnajstih let... A veš, kje sem bila... Kje sem rojena in vzgojena?... V Hrubieszowu, tam ob poljski meji. Hrubieszow — da, danes

se ga hočem zopet enkrat spomniti! Majhno mestece, kup lesenih bajt — je-li morda 10—15 zidanih hiš v njem ali tudi ne. Vse samo pritlično, nizko, napol porušeno, ob umazanih, blatnih cestah, z visoko nad cesto se dvigajočimi, na gnilih gredah postavljenimi, luknjaštimi, lesenimi trotoarji. In tam sredi mesta, zeleno barvana, od dežja izprana lesena kupola. Čisto blizu cerkve sinagoga. Hodila sem v sinagogo pogostoma, če sem le mogla in smela. Gledala sem jih tam: umazane, raztrgane, sključene bednike vseh bednikov — Žide. Bolni, bledi, z raztrganimi bradami. Ponižni in opljuvani. Ali si jih kedaj gledal? Klečijo in klečijo dolge 2—3—4 ure; klečijo in molijo; pretresljivo prosijo, zdi se mi, da slišim krik hijene, ki je na smrt obsojena, zdi se mi, da vidim roke, ki se dvigajo k nebu pred vešali. Znorela sem nekoč... Domov so me nesli. Ljubila sem jih, kolikor so jih vsi drugi moji rojaki sovražili, kolikor so jih oni pljuvali, toliko sem jih jaz božala. Pa kaj ti to pripovedujem — saj ste vi vsi takšni, da tega ne morete umeti! Vi jih sovražite, ker ste nesvobodni, ker ste sužnji smešnih, bedastih idej. Toda o tem ne smem preveč misliti, ker me sicer osvojijo čustva, ki so mi jih pred stoletji cepili v kri, čustva lažnjivega altruizma in svetohlinske ljubezni. In jaz bi več ne bila tista velika prostitutka, za katero me drže vse moje kolegije — in za kakršno se smatram predvsem sama. Veruj mi: jaz sem zavestna prostitutka — sem prostitutka iz ljubezni — ljubezni do iskrenosti in sovražstva do vsakega polovičarstva.“

„Meni je vseeno,“ sem mrmral, „kakšna si — lepa si, in več, več resnično ne potrebujem.“

„Imaš prav — lepa sem; lepša sem kot druge. In lepota, zunanja lepota je stvar — vsaj vsebinsko — stvar notranje sile človeške duše, je sugestija porojena v moji notranjosti. Lepa sem — to sem oddavna vedela in zato sem tudi stopila na to pot, ki je edina velika in vredna pot velike in vredne ženske. Resnična prostitucija je vse kje drugje doma — samo ne pri meni, in tudi ne pri mnogih mojih kolegijah; drugačen je dom resnične prostitucije. Mnogo mojih kolegij ni meni podobnih — one so resnično prostitutke. Ali poznaš Šašo? Šaša gre vsak teden enkrat k spovedi in k obhajilu... in vsak teden joče dvajsetkrat nad svojo usodo... in vsak dan sklene desetkrat, da pojde ribat, prat in kaj vem kaj še vse... Ne, nič ni boljše kot tisoči in tisoči različnih dam iz „boljših“ rodbin, ki se zgražajo nad nemoralnostjo, v resnici pa za kulisami na različnih elitnih plesih uganjajo prav čednostne orgije! O, saj to je bil tudi moj početek! Pa naj ti povem...“

Poljski pesnik je bil, ki sem celo dobo hrepenela po njem. Neki epos sem imela celo življenje pod glavo — epos o prostitutki; on ga je napisal. J. K—y je bil še mlad — tako kakor ti; svojih 24—25 let! In lep je bil, drugače lep kot ti: on je bil črn, hudoben, predrzen — imel je dolge lase — ko jih je vrgel čez obraz, se mi je zdelo, da imam pred seboj demona. Prišel je v Hrubieszow. Na nekem plesu sva se spoznala. Vse devojke

— in tudi gospe — so mi ga zavidale. Ludvikowska, debela, ostudna dama, žena štacijskega poveljnika podpolkovnika, je užaljena vprašala svojo sosedo, neko grdo, oblizano damo: „Karolina — ampak, da človek cel večer pleše z eno — ne, to ni...“ In jaz sem se ji zasmejala, široko in glasno, naravnost v njen rdeči, mastni obraz in on se je tudi režal. Potem pa sva plesala valček. Neka dunajska melodija se je prav leno valila pa široki dvorani. Vsi smo bili potni. Moj brat, medicinec, se je potil z lepo Židovko, ki so ji bili menda ravno isti dan zaprli očeta radi neke afere... K—y je pa plesal z menoj. Vedno bolj in bolj se je pritiskal k meni... včasih mi je jemalo sapo, in nosil me je čisto v naročju... V glavi se je vse vrtelo.

„Jean“ sem mu dejala „zakaj me tako pritiskate?.. Saj me že vse boli...“

„Beži, pupi, beži,“ je rekel in se smejal. Videla sem njegove ostre zobe — posebno dva sprednja v gornji čeljusti... Kakor volk... in oči... imel je sivo-črne... Včasih me je vgriznil v ramo tako, da bi zavriskala... In vrtela sva se že celi večer...

Mnogo nisem videla — a čutila sem, da so vse devojke enake meni — vedela sem, temno sluteč, da je ni, ki bi ne bila prišla na ples z upanjem, da nekaj najde — da je ni, ki bi ne bila tako pijana kakor jaz. Le fizično sem čutila... Najbolj ostuden mi je bil duh potnih in umazanih teles — ves zrak je bil okužen, a mi smo vsi ta zrak vpijali... vpijali... v blato, v blato vedno nižje in nižje...

„Ha,“ sem rekla, čisti instiktivno, „iz blata v blato — spomni se človek, da si pepel...“ In smejala sem se; nekoliko parov me je prav čudno gledalo...

„Ti noriš,“ je rekel K—y in me narahlo vlekel za seboj v postransko sobo. Visoke kulise so stale tam; iz prejšnjih časov, ko smo se igrali sv. Miklavža in kaj vem še kaj... in rdeče, široke zofe so napol polomljene ležale druga preko druge; polne prahu in smradu. Vsedla sva se na prvo.

Desno od nas sva v polutemi opazila Lucijo pl. Ž—y v družbi podpolkovnika Ludwikovskega... bila sta zavita v črn klopčič. In nejasni glasovi, živinski, neartikulirani, so se od časa do časa vzdigovali iz krčevitega klopčka... In desno, levo, spredaj, zadaj... povsod je bilo enako... Težko vzdihovanje, pijano prerekanje, histerično smejanje, ostudno govorjenje...

K—y me je prijel in me zvil...

„Saj ni potreba...“ sem mu rekla, „na, vzemi me celo — kolikor me moreš vzeti!“ in strgala sem jopico

doli. „Naj vidi celi svet, vsi naj vidijo — prižgi luč!“ sem vpila, „prižgi luč!“ in skočila sem v dvorano ter privlekla celo tolpo pijanih oficirjev notri za kulise... „prižgite,“ sem vpila, „le prižgite, in pogledite svoje zveste žene... le pogledite jih!“ Toda nobeden ni prižgal; trenotek so vsi gledali, potem je vsak skomignil z rameni: „Moja ni... moja ni takšna“ in zgubil se je za druge kulise, kjer je bila druga, ki je „takšna“!

„Jean,“ sem govorila — „a ti je minila volja — vzemi, junak — kolikor moreš, toliko vzemi... Nič ne moreš... kje je tvoj zlodejski pogled — kje so tvoji čarobni lasje... in kje tvoj epos... tvoj epos o Magdaleni? Fej, nočeš me... bojiš se... ali misliš, da te bodo degradirali... Nič ne dè, kadet ne boš več — toda mož boš... In če si najnižji, če si najmanjši med vsemi — najbolj svoboden si.“

Pustil me je samo in zbežal je. Ostal mi je v spominu, kakor je sedel tisti trenotek, predno sem zavpila iz vsega grla: „Vzemi me, vzemi...“ Modra, debela črta preko čela... Na sencih dve, tri, štiri modre žile, ves poten, težko dihanje...

„Kukavica!“ sem si mislila — a njega ni bilo. Oblekla sem žametast jopič. Prišla sem domov, potih, po prstih. Bilo je še zgodaj; komaj ena po polnoči. V mami sobi je sedel g. pl. Ž—y. Udarila sem ob vrata, da so odletela na levo in desno, in mama je prebledela. Ž—y je pa skočil v stran.

„Ha, bojite se me! Le naprej, le naprej... saj smo vsi enaki... Za menoj, če hočete biti celi ljudje, svobodni in veliki. Izbirajte: slavo o poštenju, večno nezadovoljstvo — ali pa celega človeka, večno zadovoljstvo, ponižanje od tistih, ki jih prezirate — in neomejeno svobodo...“

Niso me umeli. „Ha — ha... Kako ste majhni... Le ostanite doma, kakor ste bili, pošteni — pošteni, ha — in pojdite k pridigam, k maši — k obhajilu. Ali poznaš Ludvikovskega, g. Ž—y? On ima danes tvojo ženo...“

Dal je od sebe neki glas, ki ne vem, kaj naj bi pomenil. Rdeč je postal v obrazu.

„Nič se ne jezi, golobček, nič se ne jezi — saj so vse enake in vsi... Razlika je prav majhna med njimi in resničnimi prostitutkami; bolj boječe so, bolj strahopetne, polovičarske; ne morejo se dvigniti nad človeka povprečnosti — drugače so takšne, kakor bom jaz...“

„Ti, ti,“ je zavpila mama, „kaj vendar misliš...? Ti, taka? — saj si dobra — poštena.“

Pljunila sem ji v obraz, njemu in nji in šla sem še tisto jutro z vlakom, ki je peljal proti Vladimiru—Volinskemu. Dalje prihodnjič.

DVE PESMI.

Mirno obličje.

Blodila sem po ostudnih jetnišnicah.
Kaznjenci so strmeli kakor otopeli
v moje čisto obličje
in drgetali po vsem telesu.
Vijolčasti trak v mojih lasel
je čudno odseval ob barvi moje obleke.
Kakor da hodim po drugem svetu,
sem korakala poleg stražnika
in zrla sestradane obraze.
Zavidali so mi srečo.
A niso se vprašali, kaj skrivam
za mirnim obličjem.

Žalostna bajka.

In ko sem v hrupu večernem vsa sama,
da niti ne čujem vrvenja ljudi,
se zdim kakor bajka,
v ljubezni rojena,
roža v maju — šmarnica bela.
Rdeči oblaki na daljni sinjini
v zarji večerni ognjeno žarijo.
Saj to sem jaz.
Glej jo to bajko, kako se leskeče
v škrlatni obleki!
In ta sinjina — vsa polna globine —
duša je moja.
Ali na polju mi krakajo črni gavrani.

JOŠKO KOVIČ:

PESEM ZEMLJE.

Na pergamentu trde besede hreščijo kakor kosti mrtvecev. —
Kdo je klesal te besede v trdi pergament?

O, bratje, mi smo jih klesali,
v poslednji uri vam smo jih poslali,
na kraških tleh smo dlete zagozdili,
iz trdih skal besede vlili,
iz naših src smo vdihnili jim zvok bolesti! —

Ta pergament, ta trdi ukaz pradavnih duhov! —
Ali vas strah ni teh trdih kosti, neizgorelih,
nepreperelih strasti domačih bogov?

Ko zvijate list pred seboj:
ne čutite v njem zledenele krvi rezkih besed,
ali ne čujete trdega zvoka brez rim,
ki brije in rije do vašega mozga!? —
Zemlja bo slišala te zvoke globin,
ker je pisala, ker je klesala sama iz sebe.
Leden je zdaj njen obraz, kakor da mrtva je,
ali glej: v dnu globin vsa razprostrta je,
duhovi v nji stiskajo bratske roke,
zarje že slutijo pesem podzemeljsko ...

Bratje!

In vi!

Vi niste pripravljeni!

Ali ne čujete trdega pisma?

Molče

sklonite roke!

V pesti srce,

v srcu vaš Dom! —

ZGODBA O PAPIRNATIH MOŽIČKIH.

Konec.

Zbudili so me petelinji klici s pristave, ki je stala par lučajev pred mojo sobo. Odprl sem oknico, ampak zunaj je bil še gost mrak in na nebu so ugašale zadnje zvezde. Vse je bilo tiho in pokojno, le od nekje daleč sem čul ropotanje lesenih cokelj. Morda je vstala dekla, da pomolze krave.

Legel sem nazaj in mislil o Grigoroviču. Da, on je prost in morda niti sam ne ve. Kako se je smejal, ko je pripovedoval ono zgodbo s policije... Ljudje, ki imajo šefe, se ne smejo tako... Srečen je! Ničesar mu ne manjka... Zakaj se ne oženi? Tako sem razmišljal in vedno bolj na široko so se mi zapredale in zavozljavale misli, dokler nisem pal v nekako dremavico, in so se mi zmešale popolnoma...

Naenkrat sem videl pred seboj svojega šefa, z veliko polo papirja in z jeznim obrazom:

„Moj ljubi Jegor Vladimirovič, datum pišemo pri nas v levi rob zgoraj — veste vi to?“

„Vaše Prevoshoditeljstvo — šestnajst let... Zmotil sem se...“

In naenkrat je zrasel poleg njega Vasiljevič:

„O — vi tukaj? Kako je vaše zdravje?“ In potem se je obrnil k šefu:

„Ne verjemite mu — vedel je, toda nalašč se je zmotil, imenoval vas je filistra, rekel je, da je vseeno... Revolucionar je!“

In šefova stroga očala so zabliskala vame:

„Tako?! Ampak moj ljubi, mislite vi, da ste morda Fjodor Grigorovič? Ničesar nimate kot malo hišico v Jekaterinskaji, o — vse vem! Tistih šest tisoč osemsto rubljev, to je pa dota Nastjenki!“

Počakal je, kakor bi hotel preizkusiti utis svojih besed.

Ves poten sem jecljal:

„Usmiljenje... Obljubim...“

„Umirovimo vas, če se ponovi...“ je ponovil trdo. „Idite sedaj in pomnite: Datum postavljamo pri nas v levi rob zgoraj!“

Uničen sem se obrnil, ravno takrat pa so se odprla vrata in Fjodor Grigorovič je stal med podboji in neusmiljeno potezal za vrvco ogromnega papirnatega možička in se smejal, da se mu je tresla griva...

— Globoko sem se oddahnil, ko sem se prebudil. Bil sem ves poten. Skozi špranjo v oknici je sijal tja do postelje ozek pramen solnca. Vstal sem in se opraviil.

Zunaj je bilo krasno; megla se je dvignila in v lužah na pristavinem dvorišču se je zrcalilo solnce, da se mi

Prevoshoditeljstvo, naslov, ki so ga na Ruskem podrejeni dajali svojim višjim, nekako „Vaše Blagorodje“ ali podobno.

Refren, del pesmi, ki se ponavlja.

je zdelo, kakor bi bile iz čistega zlata. Pred golobnjakom je hlapec naprezal konje in žvižgal refren vesele pesmi.

Hoo — nazaj vranec! je prihajalo prav do mojega okna.

Tudi v hiši so se začeli gibati. Stopil sem na hodnik in že me je prestregel Fjodor Grigorovič.

„Že pokoncu? Kako si spal?“

Povedal sem mu svoje sanje od jutra.

„Vidiš, to ste vi iz pisaren, vsi nervozni in izmučeni... Jaz ne sanjam nikdar! Tisti papirnati možički ne spadajo v tvoj posel, pa so te vznemirili! Žal mi je, da sem ti pred spanjem pripovedoval o njih, pa sedaj je prepozno — oprosti! Po zajtrku obiščeva Aksima Aksimoviča Goračeva, zanimal te bo. Veš, on je — originalna fiksna ideja, upravni uradnik, ki se ni privadil, ampak je raje znorel...“

*

„Kako vam gre, Aksim Aksimovič?“ ga je pozdravil zdravnik.

„Kartona mi je zmanjkalo,“ mu je odgovoril.

„Dobite ga takoj, ampak sedaj imam neko željo do vas,“ je odvrnil Grigorovič. „Ta gospod“ — pokazal je name — „je zvedel za vas in želi, da se razgovori z vami.“

„Tako? Z dovoljenjem — odkod prihajate?“ se je obrnil Aksim Aksimovič, „originalna fiksna ideja“, do mene. Pogledal sem zdravnika.

„O, lahko se razgovarjaš ž njim kot z vsakim drugim! Itak ne bo treba mnogo... Govoril bo sam. Jaz pogledam medtem k drugim, najdeš me potem zopet spodaj...“

„Iz Moskve pridem — moje ime —“

Tu me je Aksimovič prekinil.

„Torej vendarle je odšel... Včasih, kadar imam največ dela, presedi po cele ure pri meni in me moti s svojimi vprašanji...“

Nisem vedel, kaj bi odvrnil.

„Dovolite — nisem se vam še predstavil: Čerinov, Jegor Vladimirovič Čerinov, upravni kontrolor...“

„Aha,“ — se je zasmel, „to je vaše ime, kaj ne? Oh, to je popolnoma nepotrebno... Tudi jaz sem ga imel svojčas, ampak sem ga odvrnil, ker je vseeno... Veste, to je bila dobra ideja, spočetka, dokler je niso popačili — to z imeni, mislim. Vi ste bili Jegor Vladimirovič Čerinov in ste počeli, kakor se je zdelo Jegorju Vladimiroviču Čerinovemu... Zdaj greste ob osmih v pisarno, potem se zanimate za stvari, za katere se v resnici ne zanimate niti najmanj, in ko udari ura na steni dve, odložite sredi stavka pero in se zadovoljno-leno pretegnete:

Hvala bogu, zopet je minil dan...

Ampak ta dan ni bil vaš, Jegor Vladimirovič Čerinov, to je bil dan upravnega kontrolorja... Ne čutite? Glejte, kdaj vpraša kdo v pisarni po Jegorju Vladimiroviču?! Samo po gospodu kontrolorju! Čemu vam torej ime? Bi ne bilo vseeno, da vas zaznamenujejo s številkami: 1, 2, 3 itd., recimo po službenih letih?!

Vidite, tudi jaz sem bil svojčas uradnik. Ne vem več, kakšen. Ampak to je bil vrag — jaz sem imel takrat še svoje ime in se nisem mogel privaditi, da bi me bili nazivali s številko! Moje ime — to sem jaz, to je moj človek, moja misel, moja volja — čemu bi mi bilo sicer!? Srečen sem bil takrat, da imam svoje ime... Smilili so se mi ljudje, ki so bili z menoj in so s takim zadovoljnim dostojanstvom štelj svoja službena leta... Pa sem jim pripovedoval, da so ta leta, ki si jih oni prisvajajo, pravzaprav last popolnoma tujih jim revidentov in kontrolorjev in tajnikov in svetnikov, da je njihovo pravo življenje obstalo tam, kjer so zamenjali ime za službeni razred — tisto njihovo lepo, solnčno lastno življenje... Včasih me je kdo poslušal in se zazrl za hip tja nekam daleč skozi okno, in že se mi je zazdelo, da je zalesketal v očeh žarek iz onih dni, ampak v naslednjem hipu že je zamahnil z roko in se mi naglas zasmejal:

Mladi ste... Privadite se!

Veste, tisti smeh, v katerem ni nič smeha...

Meni pa je bilo žal teh ljudi, ki so bili samo še lupine... Čemu ljudem imena, če se ne razlikujejo v ničemer kot v službenih letih?! Glejte, tako so se mi zdeli kakor nova lekarna: polna polica steklenic, malih, velikih, nekateri z dolgim, druge z debelim vratom, lepo etiketirane vsaka s svojim prav posebnim imenom, nekatere celo še posebej z mrtvaško glavo — ampak vse enako prazne!

Res — smilili so se mi in rad bi jim pomagal... Pa si niso pustili... Zagledal se je skozi okno, pa je v naslednjem hipu zamahnil z roko in se mi trdo zasmejal: Mladi ste... Privadite se...

In nekega dne, ko sem razmišljal o stvari, mi je nenkrat prišla misel, da ljudje niso prav ustvarjeni.

Namreč — človek ima ime, ki ga ne rabi, čeravno ga šele ime napravlja za človeka. Ali je treba spremeniti obstoječe razmere — to ne gre, ker so znali poedinci in cele kaste od pamtiveka do danes vcepiti ostalim nauk o pravičnosti suženjstva tako temeljito, da jim je postal danes življenska potreba — ali pa je treba preustrojiti človeka. Bog se je bil temeljito zmotil... To se pravi, morda, morda pa da je tudi drugače... Ste brali kdaj Epikura? On pravi nekje:

Dvojno je mogoče. Da bog hoče zlo zabraniti, pa ne more, ali da hoče in more. Če hoče in ne more, je brez moči; če more, pa noče, je hudoben; če ne more in noče, je brez moči in hudoben; če pa hoče in more — zakaj ne stori?!

Če je dal bog človeku ime — kaj mu ni hotel dati s tem svobodne volje, misli, osebnosti? In če je to hotel,

Epikur, starogrški mislec.

zakaj ne pusti, da jo uveljavi — zakaj pripusti družabni red, ki napravlja iz človeka zvezo marionete in stroja?

Glejte, ta naš družabni red... Človek, pravijo, je socialno bitje... To se pravi, kaj ne, da so koristi družbe višje od njegovih osebnih, da mora on te svoje koristi podrediti torej celokupnosti. In če jih ne, da greši... Pa — ste li že vi kdaj razmišljali o tem? Ne? Pazite torej. Če se torej vi odrečete svojemu, ste storili to v prid celokupnosti. Vsak, kdor se odreče svojim pridom in jih podredi tujim, stori to v prid celokupnosti. Ampak — če se vi, če se vaš brat, vaš tovariš v pisarni in sploh vsi, kar vas je, odrečete svojim koristim — kje je potem ona družba, kateri v prid ste se odrekli?! Vidite. — Kaj pa je ta takozvana celokupnost? Mar ne vsota vseh poedincev?! In tako ste se odrekli ne v prid družbi — ta ste vendar vi sami — ampak v prid nekaterih, ki stoje izven te družbe, tistih, ki so postavili ta nauk in so vas znali tekom tisočletij tako prežeti ž njim, da vam sedaj niti ne pride na um več, da bi podvomili o njegovi nedotakljivosti...

Če je bog ustvaril ljudi, da s svojim umom izvršujejo svojo prosto voljo — zakaj je pripustil, zakaj se ni uprl temu lažnemu socialnemu redu?! In če je ta socialni red po njegovi volji in pravičen — čemu vam je dal potem imena?!

Vidite, tako sem razmišljal in prišel slednjič do zaključka, da je eno preveč in se mora umakniti: ali človek ali družba. In ker so se ljudje odrekli svojim koristim, svoji volji, svojemu imenu, torej tistemu, po katerem šele so postali ljudje, v prid družbi, so se umaknili že sami in družbo s tem potrdili. Vendar to ni dovolj. Včasih namreč se vendarle še vzdrami dnu prs nekaj, kar se upira, nekaj svetlega, močnega, kar bi potrgalo te laži-nauke in bi vzraslo in vzkipel in bi bil človek spet prost — ampak on se je privadil in že davno ne more več shajati brez njih in samo še zamahne z roko, če ga spomniš samega sebe — in je spet daleč mladost in svoboda...

Kaj mislite, da jim nisem gledal v dušo, ko so se mi smejali, kadar sem jih hotel vzbuditi?! Oh — žal jim je bilo, da bi kakor dete plakali za onimi zlatimi odlpljivimi časi, ko so še nosili imena mesto številke... Videl sem, kako se vzbudi v tistih urah črv in gloje in gloje... Smilili so se mi, čeprav so zamahnil z roko in se mi smejali...

Sram jih je bilo, da bi priznali:

Žena, družina in od nas samih potrjeni socialni red je kriv...

Vidite, tako sem razmišljal in prišel do zaključka, da bog ni storil prav. In sem vstvaril nov rod. Čisto po njegovem vzorcu, ljudi pokorne in uslužne, samo brez imena, ki ga ne rabijo... Čemu bi sužnju ime?! Stori, kar zahteva služba, tisti, ki ga potegnejo za vrvco — to mu je dovolj! Tudi žalosti jim ni treba... Tiste ure, ko bi zrl skozi okno in bi glodal v prsih črv, bi bile za službo izgubljene... In od osmih do dveh nima pravice... Pazili bi nanj, če bi ga enkrat zalotili. In če bi se zgodilo več-

krat, bi ga konečno umirovili... On pa ima ženo in otroke in ne sme... Čemu bi mu torej spomin in žalost!

Tudi misliti ni treba mojim ljudem. Ne ugibljejo o svojih šefih in tako jim ostane prihranjen pojem „filister“ in mnogo jeze. S tem se tudi izognejo vsakemu sumu, da so revolucionarji...

Vse sem jim prihranil — glejte, kaj nisem dobrotljiv bolj od boga?!

Nič ne ve, kdo ga poteguje za vrstico, pa kako veselo cepeta s svojimi šibkimi udi!“ —

Sam ne vem, kdaj in odkod, je privlekel Aksim Aksimovič pri zadnjih besedah iz kartona izrezanega možička, ki so se mu udje premikali na vrvcu.

„Vidite, kako je poslušen! Kako lepo uboga — brez vprašanja, brez ugovora, brez kritike — kaj ni to vzor človeka za naš čas?! Podarim vam ga za spomin...“

Obotavljal sem se za hip. Presenetil me je konec, ki sem ga sicer čakal ves čas, pa je vendarle prišel tako nepričakovano.

„O — le vzemite! Glejte!“

Segel je v žepe in zmetal na dan celo kopo enakih papirnatih možičkov... In iz zadnjega žepa še škarje in klobčič vrvice...

*

Možička sem dal Mitji.

Najprej me je začudeno pogledal:

„Kaj pa je to?“

„Tvoj oče, Mitjuška!“

Premislil je, potem pa se zasmejal, da so se mu vsuli zlati kodrčki preko vsega obrazka.

Privil sem ga k sebi in ga pogladil po rdečih liceh...

On je še mlad, zelo mlad... Hvala Bogu!...

ERNEST TIRAN:

KAJ MAR VEŠ . . . ,

da bi Tvoje malo dete, ko se odpravlja k počitku, zajokalo in se ne dalo več utolažiti,

če bi ne stopila k njegovi postelji in ga poljubila na zaspane očke?

Kaj mar veš,

kaj si Tvoje nebogljenoto dete misli, ko se odpravlja k počitku?

„Mamica, vem, paglavec sem in nisem vreden, da me imaš še rada.

Ves dolgi dan sem Te pustil samo in sem se igral na cesti.

Kaj mar veš,

da ne more za to, da je samo čisto majhno, slabo dete, in da bi vendar zajokalo in se ne dalo več utolažiti, če bi ne stopila k njemu in ga poljubila na dremajoče očke, kadar se odpravlja k počitku?

Vedno se smehljaš, ko stopiš k njegovi postelji.

Ti veš vse. Ti si mati.

Ampak samo še nocoj mi dovoli, da Te čisto narahlo požam po licu, predno zaspim.

Jutri bom ves dan pri Tebi in bom priden.

Samo še nocoj sedi k meni in mi zapoj svojo pesem in mi na koncu reci, naj zdaj zaspim.“

Kaj mar veš,

da bodo jutri spet zvalili tovariši Tvoje malo dete in da bo zvečer spet beračilo za poljubček, prav tako kot nocoj?

DVE INDSKI PRIPOVEDKI.

Panter in ovca.

V deželi Magadha se je Bodhisattva preporodil kot puščavnik. Napotil se je v Rājagrho, da si nabavi soli in kisline. Ker se mu je kraj dopadel, si je v dolini postavil kolibo ter tam prebival. Le-sem so ovčji pastirji priganjali svojo čredo, da se tam pase. Čez dan so jo prepustili sami sebi, zvečer so se pa vračali po njo.

Nekoč je ovca, ki se je pasla nekoliko oddaljena od drugih, zaostala za čredo. Zapazil jo je panter, ki se je ustavil na vhodu v dolino z namenom, da požre ovco. Ko ga je ovca zagledala, si je mislila: „Sedaj je po meni. Morda se rešim s tem, da ga prav prijazno pozdravim!“ Že od daleč se mu je klanjala ter, prišedša bliže, rekla: „Kako pa kaj, ljubi stric? Pozdrav od moje matere. Vsi te čislamo.“ — Panter si je mislil: „Ta malopridnica me hoče premotiti s tem, da me nazivlje strica. Ne ve pa, kako sem krvoločen.“ In odgovoril je: „Stopila si mi na rep ter ga ranila. In sedaj misliš, da utečeš kazni, zato mi praviš stric.“ — Ovca: „Stric, ne govori tako. Ti sediš tu vendar z glavo obrnjeno proti meni, jaz sem pa od spredaj stopila pred te. Tvoj rep je odzadaj, pa praviš, da sem ti stopila nanj. Kako je to? — „Kaj govoriš, jagnje?“ je odvrnil panter, „ni kraja, kjer ne bi bil moj rep. Kamor sega hrib in koder obdaja morje četverodelno ozemlje, tako daleč ga pokriva tudi moj rep; tedaj se mu nisi mogla izogniti!“ — Ovca si je tedaj mislila: „Ta hudobnež ne mara prijaznih besedi. Rajši ga bom nahrulila,“ in rekla je: „Že moji starši in bratje so me učili, da ima hudoben sovražnik dolg rep. Radi tega sem po zraku priletela sem.“ — „Vem, da si priletela po zraku“, je odvrnil panter, „toda motila si me pri nameravanem obedu. Tolpa srn se je splašila, ko te je zazrla letečo po zraku in tako sem sedaj brez večerje!“

Sedaj ovca v svojem smrtnem strahu ni vedela, kaj odgovoriti ter je venomer vzdihovala: „Stric, ne bodi vendar krvoločen; daruj mi življenje!“ —

Zastonj ga je prosila ovca. Panter je bil krvoločen ter jo je raztrgal.

Puščavnik je bil priča tega prizora.

Želva in goski.

V prejšnjem svojem življenju je bil Bodhisattva kraljevi svetovalec. Kralj Brahmadata pa je bil zelo blebetav; če je govoril, ni prišel noben drugi do besede. Bodhisattva ga je hotel odvaditi te razvade ter je dolgo premišljal, kako bi to udejestvil.

V tistem času pa je v nekem ribniku pod Himalajem živela želva. Ž njo sta se spoprijateljili dve mladi gosi in ko so postale prijateljice, sta nekega dne dejali želvi: „Draga želva, naša domovina v zlati jami na Cittakūtagori v Himalayu je kaj prijazen kraj: pojdi z nama!“ — „Kako pa naj pridem tja?“ — „Nesli te bova tja, če držiš jezik za zobmi in ne črhneš besede.“ — „Bodita brez skrbi, molčala bom, samo nesite me tja!“ — „Dobro,“ sta odgovorili goski ter rekli želvi, da naj se zagrizne v palico, čije konca sta vsaka vzeli v svoj kljun. Tako so vse tri odletele po zraku. Vaška deca pa je videla, kako sta gosi nosili želvo ter je začela kričati: „Dve goski nosita želvo na palici!“ — „Če me nosita moji prijateljci, vas to prav nič ne briga, malopridneži!“ — je hotela reči želva. tedaj pa je bila — ker sta gosi leteli zelo hitro — že nad kraljevo palačo v Benaresu ter je padla na dvorišče, ker je med govorenjem izpustila palico, v katero se je bila zagrizla. Razčesnila se je na dva dela. Ljudje so vpili: „Želva je padla na dvorišče!“ Kralj je z Bodhisattvo in s svojimi ministri stopil na dvor in ko je zagledal želvo, je vprašal Bodhisattvo: „Kaj je povzročilo, da je želva padla na tla?“ Tedaj je razmišljal modri svetovalec: „Dolgo sem premišljal, kako bi podučil kralja. Ta želva se je gotovo spoprijaznila z gosmi in le-ti sta ji rekli, naj se zagrizne v palico ter odhiti žnjima v Himalayo. Potem pa je želva gotovo slišala koga govoriti in ker ni znala držati jezika za zobmi, je izpregovorila in tedaj seveda izpustila palico. Tako je očitvidno padla iz višine ter se razčesnila.“ In rekel je: „Veliki kralj! Blebetavci, ki nikdar ne najdejo konca v govoru, zapadejo nesreči. Želva si je sama končala življenje, ker je izpregovorila, ko je palico držala z zobmi. To nas uči: „Prava beseda v pravem času.“ Želva je, kakor vidite, poginila radi blebetavosti.“ —

Kralj je uvidei, da je Bodhisattva namignil nanj ter se odsihdob odvadil blebetanja.

PUŠČAVNIK VALMIKA IN KRALJIČINA.

Stari, slepi puščavnik Valmika je živel v družbi mlade, lepe kraljičine sredi velikega gozda. Zjutraj zarana, še predno je prisijalo solnce, sta prebirala mantrę, potem

Mantrę so verski spevi iz staroindskih svetopisemskih knjig, takozvanih „V e d“.

je kraljičina odšla v gozd po korenine in zelišča, pozneje je pospravljala v hiši in zvečer sta se kopala.

Ko je nekoč kraljičina zopet umivala suhe, ovenele puščavnikove ude, se je v njej vzbudilo usmiljenje in premislila je:

FRANC KRALJ: ŽETEV

„Zaprosim Indro, da mu povrne mladost in luč oči.“

Ker pa bogovi uslišijo prošnje, ki izhajajo iz milosrčja, je tudi Indra uslišal njeno prošnjo in kjer so se njene roke dotaknile puščavnika, se je starček pomladil; ko mu je naposled umila oči, je zopet spregledal in oba sta stala in zrla drug drugega. Ker pa je bil Valmika velik rishi, si je mislil:

„Žena je, ne pustim se zapeljati od nje,“ ter se je obrnil v stran.

Po njem je kraljčina stopila v vodo, da bi se kopala. Valmika je skrit za grmovjem opazoval mlado žensko ter se zaljubil vanjo. Zakaj tudi rishi zapade ljubezni, če ne čuva čutov.

Ker je bil sedaj mlad in zaljubljen, je s pomočjo svoje rishi-moči staro kolibo, kjer je dosihdob stanoval s kraljčino, spremenil v palačo, kjer so jima stregli sluge in služkinje in kjer je dan na dan odmevalo zvokov piščal in gosli.

S kolibo vred pa je potom čarodejstva odstranil tudi staro figovo drevo.

Ko je božanstvo tega drevesa, oropano svojega bivališča, golo in gladno, stokajoče in jadikujoče, tavalo po gozdu, so vprašala druga božanstva po vzroku njegove boli.

Dvema demonkima se je smililo božanstvo figovega drevesa in sklenili sta, da ga maščujeta.

Odsihdob sta prežali na Valmikovo ženo, da bi kaj napačnega zalotili na njej. Toda le-ta je bila popolnoma čista in sramežljiva.

Ko pa je nekoč zrla svojo podobo v vodi, si je mislila:

„Kako lepa moram biti, če se tako velik rishi, kakor je Valmika, zaljubi vame!“

Kljub takojšnjemu kesanju in strahu pred slabimi mislimi, ki se je polotil kraljčine, je vendar demonka, ki je obljubila, osvetiti figovo božanstvo, zapazila nastalo hrapavost kraljčinega srca, v katerega je zdajci zasadila svoje kremplje. Tako je prišlo, da je kraljčina slabo misel, namesto da bi jo zanimala, odobrila. In takoj se je polotila tudi druga demonka.

Ker sta jo imeli v svojih rokah, sta se ji pridružili v kopeli v obliki kraljčini povsem enakih sobaric.

Valmika, ki je pričakoval svojo ženo, jo je videl, stopivšo iz kopeli v treh postavah in vsaka ga je enako srčno objemala in poljubovala.

Indra, vrhovni staroindski bog.

Rishi (beri r̥shī s polglasnim slabim e med r in š) je brahmanski puščavnik. Brahmani so hodili in še radi hodijo v samoto, kjer skušajo s pobožnim premišljevanjem, molitvijo in mrtvičenjem svojega telesa doseči svetniško popolnost. Najbolje bi besedo prevedli z „asketom“.

Demon, demonka = grško in pomeni: duh, ženski duh. S takimi duhovi so si stari mislili oživiljene vse mrtve stvari. Demoni niso vedno zlobna božanstva.

Tedaj je zapazil, da sta ga prekanili demonki. Hotelu je s čarodejnim rekom sežgati v pepel, da si na ta način zopet osvoji ženo. Toda kljub zagovoru so se mu one tri še bolj prilizovale, proseč ga vsaka, naj jo smatra za svoja pravo ženo. In Valmika se je zjokal ter v svoji nevolji molil k Indru, da mu pomaga.

Indra ga je uslišal ter mu rekel:

„Pomagam ti, čim si prisvojiš staro svojo rishi-moč. Ker si pa to izgubil z ljubeznijo, ti je jaz ne morem vrniti, zakaj ljubezen kraljuje celo nad menojo, tvojim bogom. Čim se pa odpoveš ljubezni, boš zopet v posesti svoje moči in z zagovorom boš lahko vpepelil oni dve demonki.“

Valmika pa si je mislil: „Ko vpepelim demonki, potem se že zopet povrne ljubezen do moje žene.“

Stopil je v prazno celico, sedel križemnog na tla, poglobil oko v notranjost ter, roki drugo v drugo, skušal misli na svojo ženo izgnati iz srca.

Tako je sedel uro za uro, dan za dnem — brezuspešno.

V svoji sili je zopet molil k Indru. Indra pa mu je rekel:

„Priatelj, tvoja odpoved ni odpoved. Ti se odpoveduješ, da potem več pridobiš. Če si hočeš pridobiti svojo prejšnjo moč, se moraš v resnici in za večno odreči.“

Valmika je žalostno vprašal:

„Vzvišeni, kaj mi pomaga potem še moja nekdanja rishi-moč?“

Indra pa mu je odgovoril:

„Priatelj, tega jaz ne vem. Vprašaj koga drugega.“ In izginil je.

Valmika pa je premišljal:

„Če morem odrešiti svojo ženo, je ne morem več ljubiti. Če je ne morem odrešiti, je tudi ne morem ljubiti, ker je ne poznam. Tako bi bilo najbolje, da si to ljubezen izrujem iz srca radi sebe samega.“

In zopet se poglobil v razmotrivanje. Toda vsikdar, ko je došel blizu cilja, mu je misel: Ko bom imel zopet svoj zagovorni rek in sem oni dve vpepelil, objamem zopet svojo ženo — vse uničila.

In tako je čepel dan za dnem, teden za tednom, mesec za mesecem v večnem kolebanju med ljubeznijo in odpovedjo. In ker je tako nepremično sedel, so začele mravlje zidati svoja taborišča nanj. In danes sedi Valmika v svojem mravljišču zopet tako globoko kakor takrat, ko mu je kraljčina iztaknila oči, ker jih je v globini imela za lesketajoče se kremenje.

Bo li večno tako kolebal?

Če se resnično odreče, ne; pač pa, če se ne odreče, ali z Buddhovo besedo: „Če je to, bo ono; če tega ni, ne bo ni onega.“ Odreči se ženi, da jo pridobiš, to ni odpoved in odreči se svetu, da pridobiš večno življenje, ni odpoved. Buddha pravi: „Borno umre, v katerem je poželenje.“

TONE SELIŠKAR:

TRBOVLJE.

Iz zbirke „Trbovlje“.

V zraku nad ozko dolino sajasti trak...
Črnkast, razvlečen od kraja do kraja,
vijoč se ko gibki rep dolgega zniaja:
Na kosme snežene pozimi se kuje,
poleti se solnčnega dežja sramuje,
dokler ne zakrije ga blaženi mrak.

Pod njim je stotero težkih in strašnih življenj.
V blatnati zemlji, pod črnim obokom
kruh sečejo sebi in lačnim otrokom,
ki vekajo v dolgih barakah lesenih
pri materah svojih obrazov vodenih...
V jami sta oče in sin, v separaciji hči —
na postelji žena sedmo trpljenje rodi...

Kadar zatuli fabriška sirena,

da se razleze tuljenje ko sluzasti jok
od hiše do hiše, se strga iz src stoteri stok:
Na delo...

Hiše, barake in bajte izmečejo iz sebe
v jame, v tovarne, med stroje rohneče
mlada in stara telesa — še žene noseče...

Na sredi golega griča se zemlja odpira,
grobница strašna življenja požira.

— — — — —
Spaia je žena... Po polnoči se je zganila,
krvava slutnja jo je v srce poljubila.

— — — — —
Zjutraj so štirji prinesli krvavo telo
pred njo...

JANKO GLASER:

PESEM O SV. URBANU.

Na Kozjaku pri Mariboru.

Že kopne so naše rebri prisojne,
na Kozjaku solnči Sveti Urban
se ves nedeljski in tih in veder:
ogrel je topli pomladni ga dan.

Pojó po viňogradih si kopači,
po laporju suhem krevlji zvene,
zbudili svetnika so zvoki pojoči,
ki kakor zelenje vro iz zemljé.

Poslušá: to pesmi so o trgatvi,
ko lep jesenski dan bo, zlat — —:
dozorelo že grozdje je, glej, po trsju,
veselo v gorice pripeli so brat.

In sije oktobersko solnce gorko...
in že med holmi se mrači:
domov spet odpravljajo se birači:
še krepko povežejo polne kadí.

Že škripljejo težki vozovi po klancu,
v mrak izgublja se zadnji vrisk prek slemen — —
Kam vse je izginilo?... Tiho smehlja je
svetnik zadremlje v svoj lepi sen... —

In greje razkošno si hrbet na solncu
in srka v sebe žar njegov:
da grozdju zorečemu, žarkemu vinu
ga v solnčen dal bo blagoslov!

ŠTUDENT PERO.

„Gospoda, kaj vam je danes?! Kakor da vidim pred seboj oživljeno družbo inštitutskih mrličev, taki so vaši obrazi! Brrr...“

Tisto je bilo dopoldne, prijatelji, sedaj pa ste slekli halje in kvečjemu, da je ostal od dela lahen duh na rokah... A to je malenkostno, samo da hočete pozabiti nanj, ga ni več. A vi nočete. Zato to mrzlo morje mrtvaške modrosti na vaših obrazih...

Jaz vam povem: Smejte se in ne mislite zvečer na delo od jutra — to je vsa filozofija! Hej, Metka, vina na mizo! Dalmatinca, tistega, ki se ti prelije po žilah, da moraš, in če nočeš, verjeti svoji mladosti! Pijte, prijatelji, v vinu je življenje in v življenju resnica, pri mrličih jo iščeta zaman!

Haha! Naš profesor jo je našel — oprostite! V mastni in okrvavljeni halji in z nožem v roki, tako jo je privlekel na dan iz deset mesecev starega kadavra, pa se je postavil v sredo dvorane in si popravil učene naočnike:

„Gospodo, več jučer sam vam kazao —“

Ste ga čuli? Kdo ga je razumel? Jaz ne! Poslušal sem ga, a razumel ne, in kar je bilo najmučnejše: z vsako besedo, ki jo je spregovoril, mi je postajalo bolj tesno in neprijetno v srcu, neka žalost me je obšla, zakaj, niti sam nisem vedel. In naenkrat se mi je zazdelo, da moram zajokati, na glas, sredi dvorane, pa sem raje vstal in odšel.

Pri vratih sem se ozrl. Profesor je držal v dvignjeni roki nekaj okrvavljenega... In iz spoštovanja polnih obrazih svojih tovarišev sem zaslužil, da je to ona včeraj obljubljena resnica...

Haha, mi smo živi in mladi — mi ne pripoznamo resnice iz kadavra!

Hej, ne glejte me tako ogorčeno! Zadnjikrat sem nočoj med vami, pa bi ne hotel, da se ločimo v jezi...

Zakaj odhajam?

Zdolgočasilo se mi je, drugega nič... Vsa čast gospodu profesorju in njegovi resnici — ampak meni se smilijo ti ljudje, ki jim še po smrti ne pripoznate človečanstva... Danes sem videl nekaj in če bi ne bil pijan, bi vam ne pravil te zgodbe... Vi bi se mi smejali in mene bi bilo tega smeha groza... Sedaj pa sem pijan in me ni strah več...

Danes zjutraj sem bil preje v dvorani kot vsi drugi. Hotel sem si enkrat v miru ogledati tisto, blagoslovljeno truplo, iz katerega je dvignil naš profesor svojo resnico...

Verujte mi, samo zato sem bil šel tako zgodaj, da bi mi ne mogel kdo očitati, češ, prikupiti se je hotel profesorju, ker je blizu rigoroz... Samo ne tega! Imel sem najboljši namen. A veste, kaj se je zgodilo? Ko sem se sklonil nad mrtvecem in mu odvdignil prislonjene prsi, da pogledam, kje je prirasla resnica in kako jo je odcepil

naš učeni profesor, pa — kar naenkrat — se skloni truplo in se odpro trepalnice in v steklenih očeh v hipu ogenj kot iz pekla, pa se mi zagrohoče tako zlobno in porogljivo, da sem vrgel od sebe nož in pinceto in sem zletel iz dvorane...

Zato grem, ker se mi zdi, da je bila v onem grohotu nema strašna grožnja... A predno grem, bi rad, da vam razložim še enkrat svojo idejo, v celoti namreč vse tisto, o čemer smo se preekali vsako jutro že celo leto.

Hej, kolegi, vina v čase! Na sedmini pijo, pa bi ne, ko smo našli resnico in jo imamo sedaj, strokovnjaško v formalin namočeno, prosto na vpogled v inštitutu, druga dvorana desno?!

Našemu veleumu profesorju Iksu, ki jo je našel: na zdravje, do dna!

A sedaj naj vam povem lepo povest. Nekje sem jo bral, dolgo je že tega, zdi se mi, da sem jo videl v dnevniku svojega sentimentalnega prijatelja, z barvanimi začetnicami in lepopisno napisano... Opozoril sem vas že, da je povest stara, in vas prosim oprostjenja, če se vam bo zdel slog neprimeren in neobičajen... Svoje dni je bila stvar mnogo bolj enostavna. Takrat še ni bilo tiste simbolike, ki jo razumejo komaj izvoljeni, misli smo, kakor se je izlilo iz srca... Pa — zašel sem v stvar in moja povest se glasi:

„Kako krasen večer je nocoj... Zvezde sevajo na nebu in človeku je pri srcu slovesno in veličastno kako ob pogledu na pokopališče na dan vseh mrtvih... Lučka plapola pri lučki in ljudje kleče ob grobovih in plakajo...“

Najljubše so položili in pokopali pod rušo; kako bi ne plakali?!... Mara je umrla...

Tudi to nebo, posejano z lučkami, je pokopališče, in tudi ta večer je dan vseh mrtvih. Vsaka onih zvezd, ki plamene na nebu, je bila nada, vsaka je bila up, ono plamenče nebo celo je bilo srce... A danes?

Mara je umrla...

Vseh mrtvih dan... Nič več ni nade, nič več ni upa, v srcu je lučka pri lučki, grob pri grobu...

Moje misli pa kleče ob njih in plakajo...“

*

Kaj ni to mična povestica? Kaj se mi smejete — in vi, kaj me gledate nakrat tako srepo? Zdi se mi, kakor bi mi hoteli očitati indiskrecijo? Ej, to so stare stvari, prijatelji! Čital sem jih nekoč v dnevniku svojega sentimentalnega prijatelja, ko je žalostno končal in mi zapustil one papirje v pouk in kratek čas...

Ne razburjajte se, tako sem vas videl doslej samo zjutraj v inštitutu, sedaj pa je že pozna noč in mi smo v gostilni! Pijte, to vas pomiri in ublaži vaše prepirljive misli! In ne strmite predse in pijte, ljudje božji, in smejte se, tista sentimentalna historija je bila zlagana...

Pijte, — danes odhajam...

Ne, zato ne odhajam, ker mi morda ne ugaja inštitutski vzduh, in ne zato, ker ne razumem učenih besed učnega profesorja, — o, tega obojega sem se za potrebo privadil!

Ali — studijo se mi vaši narejeni obrazi, tisti mladi starci, ki stopajo po hodnikih in razpravljajo o resnici in vmes malomarno pušijo cigarete in zbijajo neslane dov tipe o onih, ki leže po mizah, goli in oskrunjeni in ki so bolj ljudje kot vi... Neprijetno mi je postalo v vaši družbi, zato odhajam... Ker sem mlad, pa me je sram, da bi zatajil to svojo mladost in jo zamenjal za formalizirano resnico — zato grem!

In — ne odhajam sam. Mnogo se jih je že zdolgočasil, pa so otrsli prah s svojih čevljev... Tudi z menoj jih gre — cel izprevod! In še bodo prišli in bodo spet odstopili, ko bodo spoznali zmoto in jih bo sram...

Ej kolegi! Pijte, pa se sporazumemo! Ko se spomnite, da ste bili nekoč tudi vi mladi in da takrat še niste hodili po hodnikih, polnih mrtvaškega vonja, in pušili cigaret, takrat se spomnite tudi mojih besed... Zdolgočasil, se boste in si boste zaželeli nazaj onih hipov, ko ste verjeli še veri in ne še bogu, ki je daleč... Bogu, ki mu postavljate oltarje in ga molite, v istem hipu pa je ciničen zasmeš in porogljiva gesta edino, kar imate zanj... Farizeji!

Sedaj se spomnim! Tisto povest o lučkah na grobeh, tisto sem bil bral v svojem lastnem dnevniku. Sedaj ga sicer ne pišem več — ampak ni me sram, da sem ga bil! Priznam, — hoteli smo in iskali, česar ni bilo; pretiravali smo v čustvovanju in smo pisali sentimentalne besede. Ampak, mi smo te besede živeli! Res — danes se nam zdi smešno: zaljubljena misel in vzdihovanje in romantika in na koncu tri pikice — ampak lepše je bilo tedaj, kot je danes! Zakaj tista romantika in tisti vzdih in tri pikice so izšle nekako iz notranje potrebe, vaši blazirani obrazi pa so maska!

Danes je moda drugačna. Smejali ste se mi, ko sem končal s povestjo! Ali — povem vam, da je bolje in tisočkrat bolj, da se smeješ, ko je končana zgodba, kot pa, da ti je tesno in težko... Zmislili se boste mojih besed takrat:

Ko se zbude oni, ki hodijo sedaj po hodnikih — in zavedo se, verujte, prej ali slej — takrat bodo plakali... ker bodo spoznali, da so živeli nekoč v davni življenjski živo in toplo in vse lepše od sedanjega, pa niso vedeli takrat zanj ali mu niso hoteli verjeti, sedaj pa je prepozno, ker ga ni več... Kakor gora jim bo ležala ta misel v oni uri na srcih...

Pijte, kolegi, da se vzbudite čimprej! Zakaj vi veste, da zgine duh s prstov sedaj še, čim se umijete z milom in v topli vodi... Ali pozneje se vam bo prelil formalin po vaših udih in v možgane in srce vam bo prežal, da ga v oni uri ne izperete več! Pijte! In potem vam pokažem resnico, haha, jaz, študent Pero, vam jo pokažem, dasi

ne govorim hrvaški in nimam očal in nisem plešast... Pijte!

Kaj sem bil pravkar dejal? Zdi se mi, da mi leze dalmatinec že pomalo v las! A — kaj! Jutri poležim, prost sem!

Aha, že vem! Resnice sem vam obljubil! No da — saj ga nisem hotel žaliti, našega profesorja! On ima po svoje čisto prav, on je plešast in učen, pa je našel tudi resnico plešasto in učeno...

Ali jaz — jaz pa sem mlad in sem si poiskal take, ki ugaja meni: mlade in žive!

To je moj evangelijski prijatelj: Tudi vi ste mladi. — pijte in smejte se! Ko pridejo sivi lasje in naočniki, imate še časa dvakrat dovolj za vse drugo...

Kaj menite, prijatelji, bi li ne bilo dobro, da naročimo še en liter? Za slovo! Jutri si ogledam še enkrat ono vašo resnico v inštitutu, zato, da mi ne bo moglo biti nikdar več žal za njo, ko bom odšel...

Potem sem prost in pojdem odtod.

Pijte, zadnjikrat smo nocoj, sedajle vkup, vi s hodnikov, in jaz, ki sem mlad in prost! Pijte, morda da se vam s to poslednjo kupico prelije po žilah zopet spomin in pamet! Pijte in oprostite mi, zakaj pijan sem, tega vina in te svoje vesele mladosti, v vas pa je polno mrtvaške filozofije...

Kdo gre z menoj? Dobro mi je, kakor mi ni bilo še nikdar, in rad bi, da bi bilo tudi vam, ki ste mi tovariši tako dolgo. Vem, da vam je hudo dnu src... Kdo gre z menoj?

Nihče? Trdi so vaši obrazi in molčeči... Torej pojdem sam: vrag z vso plešasto resnico!

Jutri pojdem — svetlemu svobodnemu solncu nasproti in nikdar več se ne zmisljam teh živih senc...

*

Visoko je že stalo solnce, ko se je študent Pero zbudil.

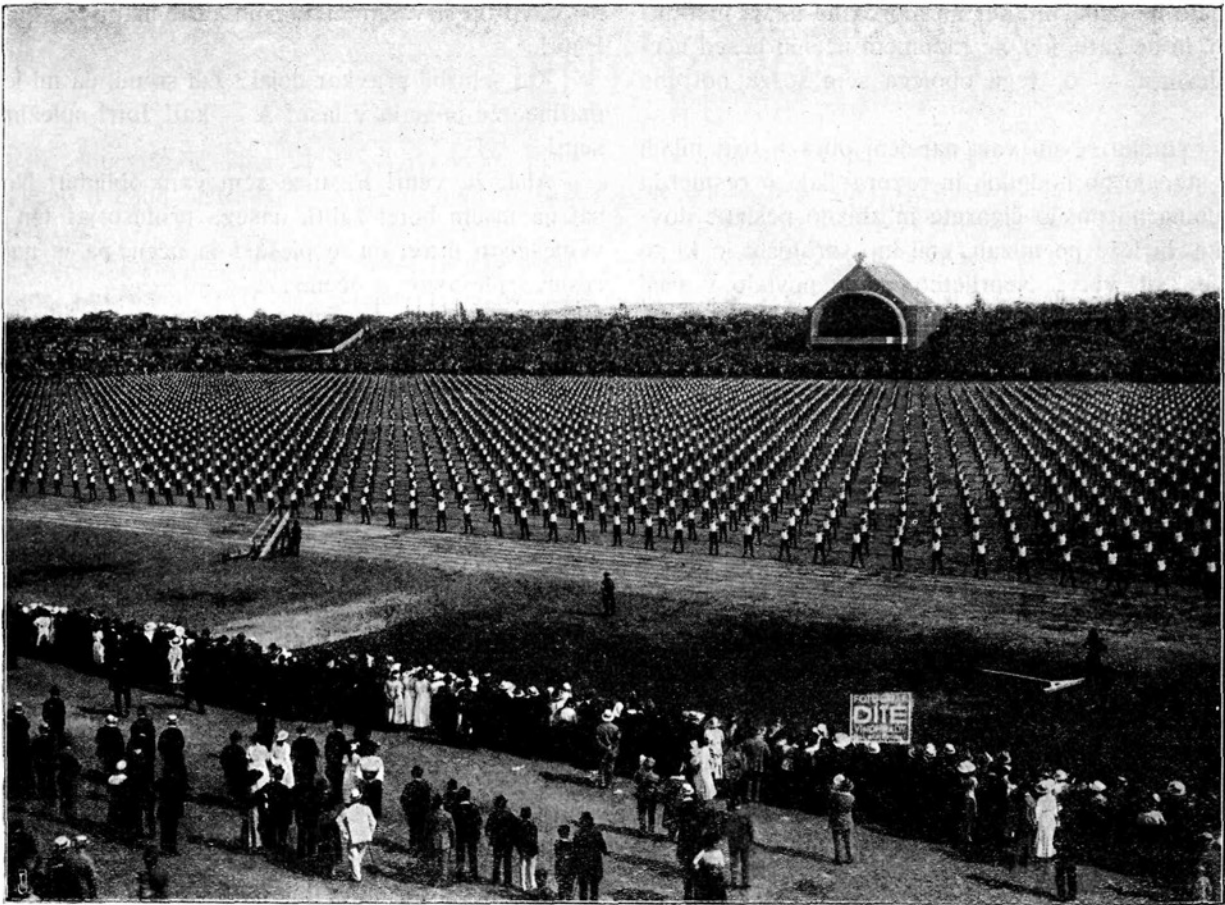
Odprl je oči, leno zazdehnil in se hotel obrniti v postelji, ko se je nečesa domislil in se dvignil. Segel je po škatlji s tobakom, ki je stala na polici poleg ležišča, odtrgal papirček, in tedaj, ko je zvijal cigareto, je prišlo, da sam ni vedel, kaj preje in kaj pozneje. Nocojšnjih sanj se je zmislil in da danes odide in da do včeraj sploh še ni živel.

Prižgal si je cigareto, zažvižgal veselo pesem, potem pa izpraznil na postelji svoj kovček. Perilo, skripta, britev, prašek za zobe, stara pisma, vse je bilo že zunaj. In ko je dvignil kovček, da iztrese smeti, je palo na tla šop iz zvezka iztrganih listov. Pero jih je pobral in se zasmejal: Dnevnik! Uprasnjal je užigalico in plamen je obliznil pismenke. Pero pa je žvižgal in se smehljaj...

*

Nič več študent Pero!

Čujete: Mlad in vesel in — prost!

ČLANSTVO

C. K.:

VZNIK IN RAZVOJ „ČSL. D. T. J.“, PRIREDITELJA „DELAVSKE OLIMPIADE“ V PRAGI.

Po krasno uspeli telovadni prireditvi „Čsl. del. tel. jednot“ v Pragi, po „Delavski Olimpiadi“, se bo gotovo vsakdo, ki je količkaj čul o njej, vprašal: Kaka organizacija pa so te D. T. J.? Kdaj so nastale, so-li močne? in podobno. Raditega, menim, da ne bo preveč, če tudi našim bralcem podam malo sliko o razvoju te telovadne organizacije, ki bi nam vsem morala biti v ponos in vzgled.

Za nekak početek delavskega telovadnega gibanja na Češkoslovaškem smatrajo l. 1894., ko je bilo v Julianovu pri Brnu ustanovljeno prvo del. tel. društvo. Njegovo delovanje se je razširjalo le na najbližjo okolico. Sledila so društva v Husovicích, v Líšni: a vsa so bi'a le majhna in tudi telovadbo v njih so gojili brez sistema. Vendar obstojala so — in leta so tekla. Prišlo je leto 1897.

Prvič so bili zastopani v dunajskem parlamentu tudi — pozneje za „veleizdajalce“ proglašeni, — socialno-demokratski poslanci iz pete kurije. V češkem narodu je nastalo čiščenje duhov. Socialne demokrate so izključevali iz naroda in iz sokolskih društev. Delavec-telovadec se je hotel zato osamosvojiti na vseh straneh, torej tudi z ozirom na telesno in duševno vzgojo. In tako se je ustanovila 22. avg. 1897. v Pragi „Delavska telovadna jednota“. Udeležba na ustanovnem občnem zboru je bila

zelo velika. Odobrena so bila pravila, določeni prispevki in izvršene volitve odbora. Od ustanoviteljev delujejo v D. T. J. še danes ss. Bernášek, Hummelhans in Mrázek. Vsak začetek je težak in tudi tu je bil. Novo ustanovljena ednota ni imela ne orodja ne telovadnih prostorov ne denarja — dosti pa je bilo zavisti in zasledovanja od vseh strani; šolske telovadnice so bile za ednote zaprte do l. 1913, t. j. celih 15 let! Telovadba se je vršila do svetovne vojne v gostilniških prostorih in še tu z velikimi težkočami. Da se ednota v takem položaju ni mogla razviti, je jasno.

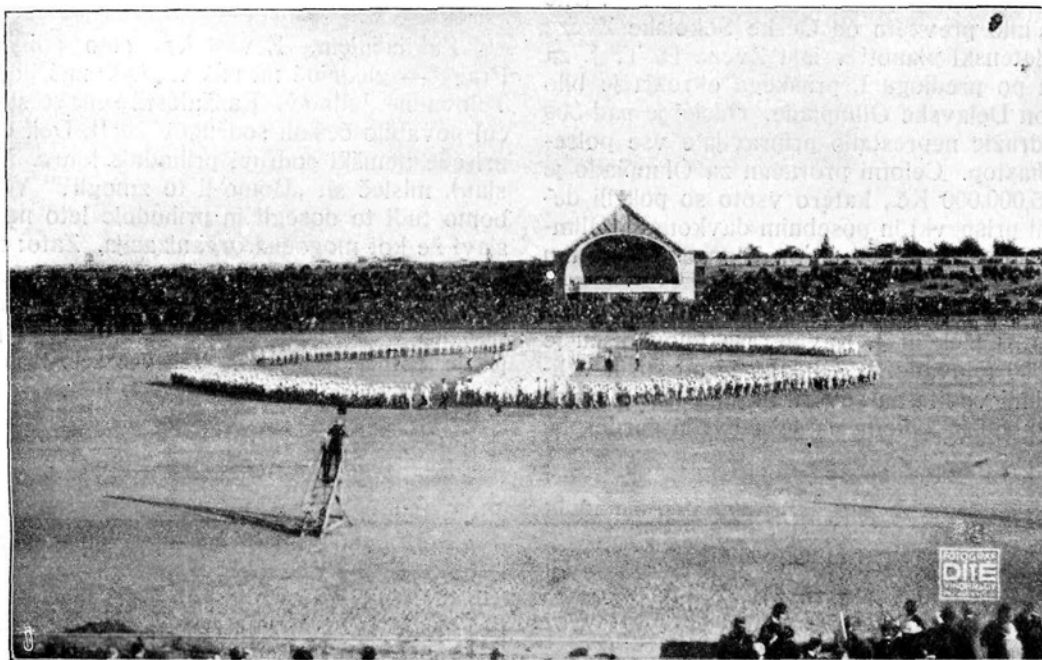
Kmalu za praško so začeli ustanavljati še druge ednote in novo gibanje, katerega preje niti strankine politične in strokovne organizacije niso prijazno gledale, je začelo tudi tu pridobivati pomen in razumevanje. 16. avgusta l. 1903. je došlo do ustanovitve sedanje organizacije, t. j. Zveze Delavskih tel. jednot. Pred tem so bile posamezne ednote včlanjene v VII. okrožju D. T. J. v Nemčiji, katero okrožje je imelo svoj sedež na severnem Češkem. Medsebojni stiki z nemškimi ednotami v državi in na Češkem so bili in so še sedaj zelo prijateljski.

Z ustanovitvijo Zveze je bila dana ednotam možnost za razvoj. V ustanovnem letu 1903. je delovalo 30 jednot

s 1796 pripadniki (1060 članov, 100 članic, 106 obrtnega in 103 šolskega naraščaja). Pri tedanji prvi del. tel. prireditvi na otoku Nove Benetke v Pragi je nastopalo 200 članov iz vse Češke in Moravske. Bili so to prvoborniki D. T. J.. Leta 1905. je bilo že 40 ednot z 2000 člani. Gibanje je raslo, se večalo in v letu 1913. je bilo združenih v Zvezi 542 ednot s 33.748 pripadniki (11.367 delujočih članov, 5454 prispevajočih članov, 3073 delujočih članic, 3083 obrtnega, 6906 moškega in 3865 ženskega naraščaja).

Došla je svetovna vojna. Cvet ednot je bil vpoklican pod orožje, gibanje malodane ustavljeno. Stürgkh je padel... Avstrijski narodi so sedaj zadihali svobodneje in prej ustavljeni ednotini listi so začeli zopet izhajati. Tako je izšlo zopet tudi glasilo D. T. J.. In takoj se je pokazal napredek: mesto 940 članov, ki so jih imele ednote v letu 1916., so imele v l. 1917. 3650 članov. Vse je šlo

gotovo. Koliko kulturnega dela je bilo obenem s pridobivanjem članstva, pri vajah in drugem izvršenega! Koliko predavanj je bilo prirejenih, koliko člankov napisanih, koliko brošur in knjig izdanih, vé samo oni, ki je pri ednotah deloval od početka. Svoje prvo glasilo so poizkusile ednote izdati že l. 1899. Takrat je tudi izšla prva — a žal edina — številka „Vestnika D. T. J.“, s katerega izdajanjem so morali radi premalega razumevanja prenehati. Odslej pa do l. 1905. so se morale ednote posluževati za priobčevanje svojih vesti „Sbornika mladine“, glasila socialistične mladine. V l. 1905. je izšla prva številka „Tělovědného Ruchu“ („Tel. gibanja“), ki izhaja potemtakem že 16. leto, sedaj v nad 30.000 izvodih naklade. Pozneje so ednote izdale še za vaditelje „Cvičitelské Rozhledy“ (Vaditeljski obzor“), sedaj v 6000 izv. naklade, in za deco ilustrirani mesečnik „Zlatá Brána“ (10.000 izv.).

NASTOP NARAŠČAJA PLZENSKEGA OKRAJA

dalje in z l. 1918. je prišel 28. oktober, ki je razmahu dal mogočno silo. Ednote so imele v tem letu že 4400 vaditeljev, 1900 vaditeljic in 138.000 pripadnikov, razvrščenih v 56.000 članov, 19.000 članic, 10.000 deškega, 5000 dekliškega naraščaja, 26.000 dijakov in 22.000 učenk. Leta 1919. je imela Zveza 1088 ednot s 155.000 pripadniki, l. 1920. pa 1500 ednot z 221.660 pripadniki (41.510 delujočih, 32.010 prispevajočih članov, 21.360 del., 9590 prisp. članic, 17.650 moškega in 10.580 ženskega obrtnega naraščaja, 43.600 dijakov, 42.830 učenk in 2530 podpirajočih članov).

V l. 1921. so hoteli tik pred Olimpiado nezadovoljni elementi radi osebnih prepričanj razcepiti ednote; posrečilo se jim je to le deloma. V Zvezi D. T. J. je ostala vsa stara garda delavskih telovadcev, ki jih je 160.000; nova Federacija je prevzela ostanek, katerega število ni znano, zakaj Federacija ne vodi nikakih računov. Pa že tudi člani Federacije si žele nazaj v Zvezo in hrepene po starih enotnih in mogočnih D. T. J..

Tak je bil torej razvoj delavskih telovadnih ednot. Da pa ta razvoj ni bil izvršen kar tako brez vsega, je

Svojo kuturno nalogo vrše ne le z listi in predavanji, ampak uvajajo v svoje organizacije tudi zanimanje za šport in drugo telesno vzgojo. V telovadnicah je najmanj vsako četrtletje zdravniška preiskava mladine in prostorov. Boj proti alkoholizmu se vodi zelo odločno. Tudi za predavanja roditeljem je poskrbljeno. In tako lahko razumemo zanimanje, ki vlada med delavstvom za D. T. J..

V ednotah povdarjajo vedno, da njih naloga ni le telovadba, ampak da koraka roko v roki s tem ciljem z edno tudi zavestna duševna in socialistična vzgoja. To je bila vodilna misel ustanoviteljev tega, danes tako razširjenega gibanja. Zahtevali so od svoje mladine vedno trdnih in žilavih značajev, točnosti in strogosti v nje delovanju in brezpogojne discipline. Tako vzgojeno mladino so vodili pozneje v strokovne in druge organizacije in ustanovitelji ednot morejo biti trdno prepričani, da bodo s tako vojsko prav lahko dosegli svoje socialistične cilje.

*

V nekoliko vrstah omenim še razvoj v vrhuncu dela D. T. J. — Delavske Olimpijade. — Že na IV. rednem

občnem zboru Jednot v l. 1909. je bil podan predlog, da se izvede samostojen telovadni nastop Zveze v najkrajšem času. Razprava o predlogu pa je bila preložena na l. 1912., ko je bilo sklenjeno, da se izvede delavska Olimpiada v l. 1915. v proslavo tristoletnice smrti Mistra Jana Husa na belogorski planoti pri Pragi. Takrat so računali, da bo nastopilo pri telovadbi 7000 borcev vseh strok razen ženskega naraščaja, katerega samostojna telovadba v ednotah še ni bila uvedena.

Svetovna vojna je vse načrte prekržala. Po prevratu pa je nov občni zbor določil Delavsko Olimpiado na leto 1921. in sicer v Stadionu na Letni. Nastalo je delo, pridno delo dveh let: delali so vsi sodrugi z vsemi svojimi silami. Takoj februarja 1919. se je sestala komisija, ki naj bi vso prireditev pripravila. Ustanovljen je bil takoj „Odbor Delavske Olimpiade“ pod vodstvom s. Hummelhansa in za njim še 14 odsekov, ki so si razdelili ogromno delo. Kot njihove načelnike vidimo najboljše ednotine sodruge. Dne 9. novembra je bilo prevzeto od Česke Sokolske Zveze telovadišče na letenski planoti v last Zveze D. T. J. za 1,250.000 Kč. in po predlogu I. praškega okrožja je bilo nazvano: Stadion Delavske Olimpiade. Odslej je nad 300 sodrugov in sodružic neprestano pripravljalo vse potrebno za končni nastop. Celotni proračun za Olimpiado je bil določen na 5,000.000 Kč., katero vsoto so pokrili deloma s članskimi prispevki in posebnim davkom za Olimpiado, deloma s prostovoljnimi darili, deloma s posebnim posojilom.

Stadion sam sta zgradila za VII. sokolski zlet v letu 1920. arhitekta L. Čížek in J. Kaván. Na telovadišču je prostora za 12.000 telovadcev. Obdano je od štirih velikih tribun, za njimi vodita na severu in jugu dve slavnostni cesti, na vzhodu in zahodu pa se nahajajo garderobe

in zbirališča za telovadce. Na telovadišču je mogoče z dveh strani: od leve in desne. Pri popolni zasedbi vseh tribun in stojišč je prostora za nad 120.000 gledalcev. Ves prostor, na katerem je Stadion zgrajen, pa meri 255.100 kvadratnih metrov.

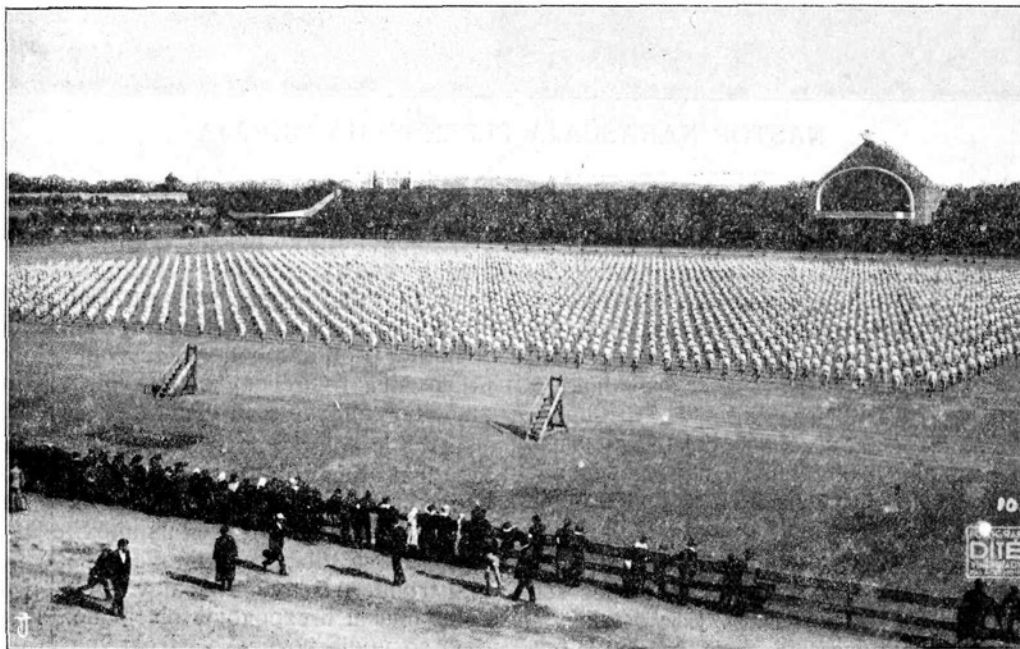
Na Olimpiado je bilo priglašanih 50.000 telovadcev, 20.000 članstva nenastopajočega in 20.000 gostov. Od inozemcev so nastopali ameriški Čehi, Nemci, Belgijci in Finci. Došle so pa velike deputacije iz Švice, Angleške, Francoske, 5 sodrugov iz Jugoslavije (Slovenci) in drugi. Nastopila je tudi češkoslovaška armada.

Delavska Olimpiada je bila prireditev, kakršne še ni priredila nobena delavska telovadna organizacija na svetu. Bila je to mednarodna manifestacija delavskih vzgojnih organizacij, ki je pokazala, kaj je mogoče doseči iz malega s trajnim in smotrenim delom.

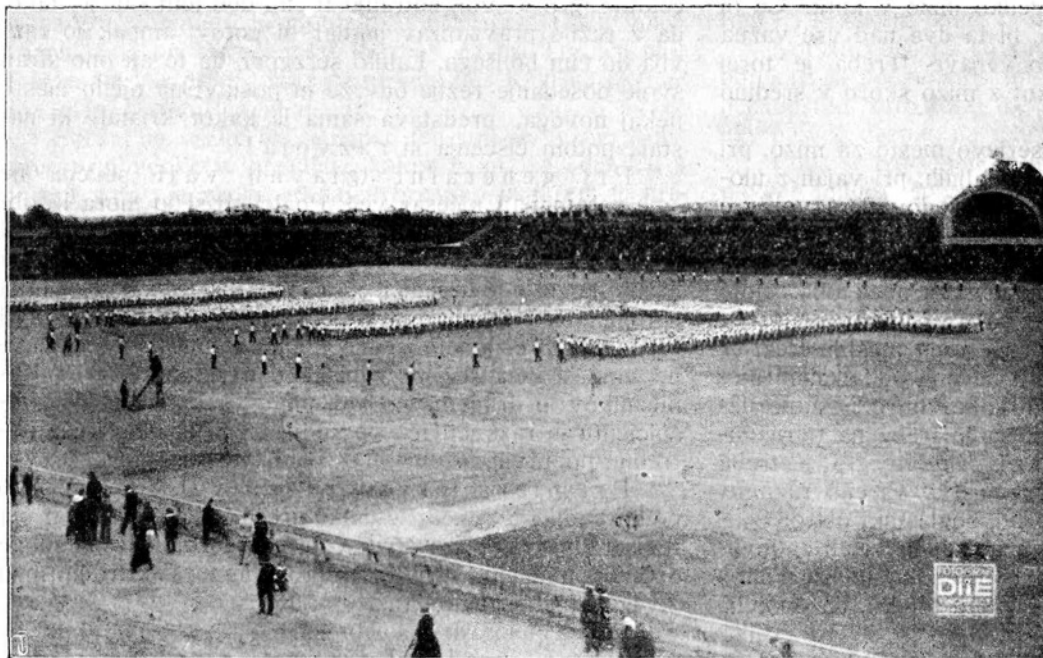
*

Zaključujem. Z veseljem smo odhajali Slovenci iz Prage — gledajoč na naš vzgled, naš ponos: Delavske Telovadne Jednote. Razžalostil sem se sicer, ko sem začul povabilo čeških sodrugov na II. Del. Olimpiado, ki jo prirede nemški sodrugi prihodnje leto v Vratislavi (Breslau), misleč si: „Bomo-li to zmogli?“ Vendar upam, da bomo tudi to dosegli in prihodnje leto nastopili v Vratislavi že kot mogočna organizacija. Zato: na delo!

O Delavskih Telovadnih Jednotah glej tudi članke s. Verusoviča v „Svobodi“ (leto I. št. 9.—12.). O praški Olimpiadi pa je poročal delegat s. Vehovec zelo lepo v „Napreju“ in sicer v številkah 12., 16. in 19. VII. 1921.

NARAŠČAJ

NASTOP NARAŠČAJA
PLZENSKEGA
OKRAJA

MILAN SKRBINŠEK:

REŽISER IN NJEGOVO DELO.

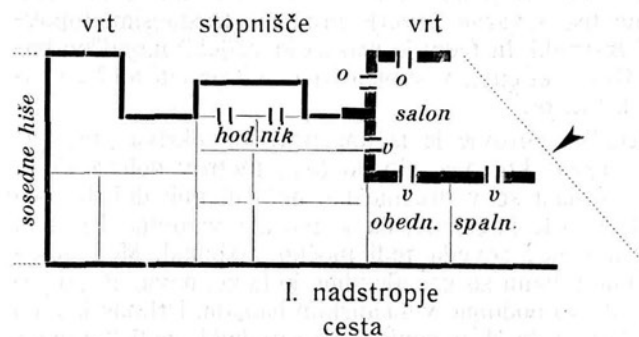
Konec.

Kar se tiče zamišljenja prizorov, ki predstavljajo notranjščino kake hiše, stanovanjske ali druge sobe, je treba, da opozorim na naravnost gorostasne nedostatke, ki jih srečavamo celo pri poklicnih gledališčih. Kolikokrat se n. pr. zgodi, da se odigrava kako dejanje v nadstropju in so vzdana v isto steno, kjer gredo okna na cesto, tudi vrata, ali pa se odigrava eno dejanje v eni sobi, drugo v sosednji in so okna vzdana v isto steno, s katero ta soba meji na ono itd. Takim nedostatkom se treba na vsak način izogniti, ker vzamemo občinstvu še zadnji del iluzije (začasnega utisa, da je to, kar se na odru godi, resnica), kar je mogoče še ima.

Ob tej priliki naj opozorim, da z ozirom na raznoličnost in mikavnost prizorišča ni dobro sestavljati vedno le sobe, ki predstavljajo one tri stalne stene, eno v ozadju vzporedno s sprednjim odrskim robom in dve proti ospredju. Zakaj bi imel gledalec vedno le ta pogled v sobno notranjščino? Zamisliti si ga je lahko tudi drugače, n. pr. tako, da stoji v smeri črte, ki veže dva nasprotna si kota. V tem slučaju ozadje ne bo tvorilo stene z licem proti občinstvu, temveč nastane tam kot, ki ga tvorita dve poševno od ospredja v ozadje se raztezajoči steni; obris sobe torej ne bo ta: \square , temveč sledeči: \wedge . To sta, rekel bi, čisto nasprotni si legi odrske sobe, med njima pa je še mnogo drugih, ki se približujejo bolj prvi ali bolj zadnji; zlasti pa jih je ogromno število, če dve stikajoči se steni nista pravokotni druga na drugo in enako dolgi. N. pr.:

Režiser si ne sme scene nikdar sestaviti samo s pogledom na tisti kos prostora, ki je viden na odru, temveč si mora zamisliti vedno vse stanovanje, da, vso hišo, v kateri se dogodki odigravajo. Naslednji načrt naj pokaže, kako si je treba vsako sceno zamisliti. Vsa hiša je tenko začrtana, oni del sobe, ki ga režiser potrebuje na odru, je naznačen z debelimi črtami, pikasta črta prereže sobo tam, kjer je mišljen sprednji odrski rob, puščica kaže smer gledalčevega pogleda:

o = okno, v = vrata.

Namenoma sem izbral ta načrt hiše in salona, da pokažem, kako mikavno je mogoče sestaviti sobo, ne da bi radi tega morala biti nemogoča. Seveda je to le ena pre mnogih različic (variant).

Torej že radi večje spremenljivosti v prizorišču je priporočati, da se režiser ne drži vedno one stalne četrkotne pravilne oblike pri zidanju notranjščine kakega stanovanja. Ali mnogokrat je naravnost treba, prizorišče zasukati. Tako n. pr. v prvem dejanju v Cankarjevem „Pohujšanju v dolini šentflorijanski“. Prva prizora

tega dejanja se odigrata za veliko mizo v kotu. Če bi postavil režiser navadno sobo, bi ta dva nad vse važna prizora prišla vse premalo do veljave. Treba je torej sobo tako zasukati, da pride kot z mizo skoro v sredino odra.

Pri bralni vaji je bilo režiserjevo mesto za mizo, pri aranžirani na odru, a pri vseh nadaljnjih, pri vajah z ulogami v rokah in brez ulog, mora zasledovati razvoj igre iz občinstva. Uprizoritev je namenjena občinstvu, zato se more nje dobrota zasledovati tudi le z občinstva. Poleg umetniškega ali vsaj čim boljšega podajanja celote in poedinih ulog je posebne važnosti, da se v občinstvu vsaka beseda razume, in to na vseh mestih. Režiser bo torej zasledoval igro na odru na bolj oddaljenem mestu in bo igralce takoj prekinil, kakor hitro postane nerazumljiv. Ni pa s tem rečeno, da je treba na odru povoriti vedno vse glasno. Ne, kjer zahteva igra, je treba tudi šepetati, toda tako, da občinstvo vseeno razume. Samoglasniki se izgovarjajo jasno, soglasniki ostro.

Režiser se ne sme pri vseh nadaljnjih vajah zadovoljiti s tem, da gre igra vedno bolj gladko in brezhibno, kar se besedila tiče, temveč se mora truditi, da doživlja

celotno igro v svoji notranjosti čim delj tem silneje, tako, da z režijo pravzaprav nikdar ni gotov, ampak jo razvija do čim boljšega. Lahko se zgodi, da to ali ono stran svoje dosedanje režije odvrže in postavi na njeno mesto nekaj novega, predstava sama je kakor kristal, ki nastaja potom čiščenja in razvoja!

Pri generalni (glavni) vaji seveda ne sme spreminjati ničesar več. Pogledati si jo mora iz občinstva od začetka do konca, ne da bi le enkrat prekinil igralcev. Tudi če mu pride kaka nova misel, je večinoma ne bo mogel več uresničiti. Na vsak način pa bi bila taka sprememba po generalni vaji, ko je ni več mogoče pred predstavo preizkusiti, vedno kočljiva zadeva. Med glavno vajo si dela režiser zapiske o napakah v igri posameznikov in drugem. Po vaji pove vsakemu igralcu, inšpicientu in razsvetljaju po svojih zapiskih, kaj je še potrebno popravila.

Premiera (prva predstava) je potem prvo polnovredno, a vendar le delno uresničenje onega, kar sta režiser in igralec pri študiju dramatičnega dela iz uloge doživela in čemur sta poskušala že pri vajah dati čim bolj živega umetniškega izraza.

P. KUNAVER:

KRAS IN NJEGOVE LEPOTE.

Mnogo sto in stotisoč bednih vojakov je med vojno spoznalo Kras, ki pokriva našo državo od Albanije preko Črne gore, Bosne in Hercegovine, Dalmacije, južne Hrvaške in Slovenije do nam vzete Soče. Toda večina je preklinjala njegovo goljavo, ki jih je izdajala nasprotniku, njegovo kamenje, ki jih je bolj ubijalo kot železo razpokajočih se granat, in njegovo sušo, ki jih je morila tako neusmiljeno.

Poznam pa tudi množice, ki še danes blagoslavljajo kraške velike podzemeljske jame, kajti v ogromnih prostorih v materi zemlji so našli pod debelimi skalnatimi plastmi tisoči varno zavetje pred najstrašnejšimi topovskimi izstrelki. In tedaj je marsikdo vzljubil mogočno naravo Krasa ki čuva v svojem skalnem osrčju toliko veličastnih krasot.

Kraško gorovje je iz apnenca, ki pokriva gori našte dežele kot več sto do tisoč metrov debela plast. Toda to plast so v brezmejnih, milijonletnih dobah podzemeljske sile nagubale, da je postala valovita. Pri tem pa je apnenec seveda tudi močno razpokal. Med posameznimi gubami so nastale silne kotanje, navadno podolgate, da so podobne velikanskim banjam. Pri nas imamo takih kotanj, ki jih imenujejo znanstveniki „polja“, precej, t. n. pr.: Pivško polje pri Postojni, Planinsko polje pri Planini, Cerknjsko polje, Loško polje, Ribniško polje, Račensko polje in Dobrépolje. Največje „polje“ naše države je Livanjsko polje v Bosni, ki je 60 km dolgo!

Toda ta polja so čudna polja in le prav malo njihovega sveta je mogoče obdelati, četudi jih pokriva mestoma kar več metrov debela plast rodovitne zemlje! Kaj je temu vzrok? Voda!

Kakor sem že gori omenil, so plasti kraškega apnenca silno razpokane. Izpodnebna voda v obliki dežja in snega si seveda išče vedno najbližjo pot navzdol in jo najde na

Krasu ravno v številnih razpokah, ki jo vedejo v globine zemeljske skorje.

Vendar voda ni skoraj nikdar čista in vsebuje precej ogljikove kisline. Ta kislina pa je vodi to, kar je kamnoseku dletu: z njo razjeda najdebelejše skalne plasti, jih tekom premnogih tisočletij izpira, drobi, odnaša in daje Krasu mnogotere zanimive oblike.

Predno bomo sledili vodi v globino, si moramo ogledati njene umetne izdelke na površju zemlje:

V krasnih kraških gozdovih nam zazijajo včasih nasproti goljave samega kamenja, gladkih skal, ki jih preprega premnogo vzporednih žebičev. Čim dalje je voda razjedala te skale, tem globokejši so žebovi in mestoma so tudi po več metrov globoki. Polagoma pa razpadejo tudi medstene in nastane prava kamenita puščava, ki utruji potnika.

Pravi znak Krasa pa so „doline“, s katerim imenom imenuje Kraševce navadno okrogle kotanje, katerih premer meri od nekaj metrov do več sto metrov. Nekaterih dno je skalovito, večinoma pa so pokrite z rdečo zemljo. Voda je namreč izrabila n. pr. eno razpoko ali več skupaj. Razjedala je apnenec, ga donášala s seboj, le primesi apnenčeve so še ostale na površju. Tekom silnih dob je voda raztopila toliko apnenca, da je okoli razpoke nastala cela jama, ki jo pokriva le ostanek apnenca: rdeča zemlja, ki edina daje kraškemu prebivalcu življenje. Zato Kraševce tako skrbno čisti svojo zemljico kamenja, ki ga zлага okoli dolin in njivic kot ograde!

Dolin je na Krasu na stotisoče in z visokega pogleda bi bila njegova površina podobna kozavi koži.

Voda pa si ne išče poti samo po dolinah v globino, ampak tudi po širših razpokah. Te je sčasoma tako silno razširila, da so nastali globoki prepadi, strah prostega ljudstva, a zanimiv predmet raziskovalcev. Tudi takih

prepadov je mnogo in globoki so nekateri izmed njih! Kačna jama pri Divači meri 180 m! Ona pri Trebiču nad Trstom pa kar 323 m! Na Dolenjskem ima Krviška okroglica 93 m, Marjanšica 84 m itd.!

Skoraj na vsako večjo izmed teh jam se vežejo zanimive pripovedke in pravljice, kakor n. pr. "...deklica s parom volov je padla nekda v brezdno in jarem je pripalval zopet na dan tam in tam..." No, večina teh prepado- v je danes po trudapolnem in nevarnem delu raziskana in le v nekaterih redkih slučajih so našli raziskovalci spodaj tekočo vodo, kakor n. pr. v Pivki jami in Trebiškem prepadu. Povsod drugod se prepad večinoma konča slepo, tu in tam pa je spodaj kot podaljšek kapniška jama.

Voda pa, ki pronica po teh prepadih v globino, se razgubi med gruščem in novimi razpokami navzdol. Kam?

Kraški skladi so seveda prekopani po vsej svoji razprostranosti in te razpoke služijo vodi v gotovi globini kot kanali. Gotovo je trajalo neskončno dolgo, da si je voda poiskala pot v vodoravni smeri do vedno nižje ležečih krajev in si je najugodnejše razpoke s pomočjo ogljikove kisline kolikor mogoče razširila. Ustvarila je v notranjosti kraških pokrajin silne prostore. Samo one jame, ki si jih je ustvarila pod zemljo Pivka in nje Cerkniški pritok, merijo v daljavo nad 20 km! Posamezni deli imajo višino do 80 m in po njih dere podzemeljska reka v grozni temini dalje. Mestoma jo stiskajo stene od strani in od zgoraj, da se komaj prerine dalje; včasih pa, posebno kadar naraste, ne more vsa množina vode skozi te tesni naprej.

Tedaj se prične težka doba za kraška polja. Kraške reke se izlivajo namreč iz enega polja v drugo, nižje ležeče. Tako n. pr. teče Pivka pri Postojni pod zemljo, pa pride na dan zopet pri Planini kot Unica, ki pa je še pod zemljo dobila pritok od Cerkniškega jezera. Ta voda pa je deloma že tudi preje potovala po čudnih potih: izvrela je pri Prezidu na hrvaški meji in se tam tudi skrivala pod zemljo. Nato je privrela kot Obrh v Loškem polju na dan in tam tudi zopet izginila po kratkem teku ter vnovič v Cerkniškem jezeru pritekla iz zemlje. Ob robu Cerkniškega jezera in v njegovem dnu so jo pogoltnili požiralniki (Velika in Mala Karlovica itd.), a še predno je dosegla pod zemljo Unico, se je blizu Rakeka udrl nad njo strop in nastala je nad 2 km dolga Rakova dolina: na eni strani teče voda iz črne luknje, na drugi jo sprejme zopet črno žrelo. Tu in tam pa se čez vodo vzpenjajo silni skalni mostovi, ostanki nekdanjega jamskega stropa.

Torej Pivka priteče kot Unica pri Planini iz silne Malograjske jame na dan. Toda tej čudni vodi ni usojeno, dolgo gledati beli dan. Kakor kača se zviija po polju, naveliča se solnca in zopet izgine polagoma po številnih požiralnikih v zemljo. Le na dveh mestih za malo časa so jo našli raziskovalci pod zemljo in šele s pomočjo barvanja se je posrečilo dokazati, da je tista velika voda, ki vre pri Vrhniku kot Ljublanica na dan, v resnici Unica, ki izginja na Planinskem polju pod zemljo!

In tako se godi po Krasu vse naše države: voda izginja pod zemljo in le na poljih se prikaže za malo časa na svetlo. Kraške planote pa trpe žejo, da umirajo ljudje, živali in rastline.

Pa vrnimo se k onim tesnem, ki tu in tam ovirajo podzemeljski tek vode. Po nalivih reka naraste, dere po širših podzemeljskih jamah do omenjenih ožin, ki prepuščajo le navadno množino vode naprej. Zato začne voda zalivati jama višje in višje in začne seveda zaostajati

tudi na kraškem polju, iz katerega se izliva v podzemlje.

Kraška polja pa so kadunje, iz katerih se more voda odtekat le podzemeljskim potom in ker je ta po nalivih nezadosten, zato torej nastajajo posebno v jeseni, ko pri nas največ dežuje, na teh poljih silne povodnji!

Polja se izpremene v globoka jezera in voda stoji kar po več tednov dolgo. To pa se zgodi ravno tako lahko sredi poletja in zato se ne izplača obdelovati zemljo na teh poljih, ki bi sicer lahko redila s svojo rodovitno zemljo veliko množino ljudi.

Izmed vseh naših kraških polj ima najslabši odtok Cerkniško jezero. Ob deževju priteče v to kotlino vsako sekundo do 150 m³ vode, a je more pod zemljo istočasno odteči komaj polovica te množine. Ni torej čudno, da voda ravno te kotline tako dolgo časa ne zapusti in odteče šele tedaj, če traja suša dolgo časa! Jezero pa se napolni zopet takoj, ko po deževju priteče več vode — pod zemljo in nad njo — kot je more odteči.

Voda je neumorna delavka. Svojo strugo vedno pogloblja in si išče novih potov. Tako se zgodi, da se mogoče, kakor se je to zgodilo Pivki v Postojnski jami, zasuje del jame. Voda začne takoj razširjati nove razpoke in si tekom silnih časov ustvari novo, globokejšo, uglajeno pot. Staro pot, podzemeljsko jama, pa je popolnoma zapustila. Kar je preje voda uničevala, popravi sedaj v teh zapuščenih temnih podzemeljskih prostorih. Skozi debelo plast stropa pronica voda. Med potjo si je raztopila apnenca in s tem nasičena rije po razpoklinah do stropa.

Kapljica se vrti nekaj časa na stropu in pade nato na tla. Tam, kjer se je utrgala, ostane mal kolobar apnenca, ki se je izsedel iz vode: to je začetek visečega kapnika ali stalaktita. Kapljica za kapljico prihaja in vsaka pušča neizmerno tanko skorjico apnenca na kolobarju, ki raste navzdol in se debeli. Čim čistejša je voda, ki primaša apnenec, tem čistejši je tudi kapnik, ki se blešči včasih v luči podzemeljskih popotnikov, kakor bi bil posut z biseri.

Še lepši pa so kapniki, ki rastejo s tal navzgor — stalagmiti. Večji del kapljice pade navzdol in z njo tudi večina v njej se nahajajočega apnenca. Na tleh voda izhlapi in apnenec ostane tam kot skorjica. Milijoni kapljic padejo tekom stotisočletij in proti stropu se začne dvigati steber kristaliziranega apnenca v najlepši obliki. Na tak način rastejo stotisoči kapnikov v podzemeljskih jamah. Dosežejo najrazličnejše velikosti in debelosti. Človek, ki stopi v tak podzemeljski prostor z brlečo svetiljko, strmi med temi veličastnimi spomeniki umetnice narave. Tu se dvigajo beli stebriči, komaj par centimetrov debeli a nad meter visoki, tam so stebri, debeli in veliki kakor možje, vsi nagubani in beli; gosto stoje skupaj, da je komaj mogoče mimo njih; a dobe se tudi orjaki, več metrov debeli, ki podpirajo tu in tam do 20 m visoki strop. Žlebovi in gube ga krase in človek začuti pred takim silnim kapnikom, kaj so dobe v naravi: koliko kapljic je bilo treba, da so zapustile tako silno množino čistega apnenca, da je zrastel iz tal folik steber! In le tu in tam slišimo, da kane kaplja od stropa!

Pa čim dalje korakamo po jami, tem več krasot se nam odkriva. Ob dolgih razpokah na poševnem stropu se je nabralo toliko apnenca, da tvori cele zastore. To so divna jamska čuda. Kakor nagubana ruta visi taka kamenita oblika s stropa. Ako postavimo luč z njo, se nam svetijo skozi prekrasni oranžasti in rdeči vzporedni trakovi, vsi brezprimerno lepši kot vse, kar je ustvaril človek.

Tam je zopet voda, ki je curljala počasi čez poševen breg, ustvarila krasne banje, katerih stene so iz apnenca, vse nagubane, polne apnenih bradavic; več metrov so lahko široke in nad meter globoke in čista voda jih polni.

V črni temi globoko pod zemljo so skrite te lepote. Le tu in tam pride po težavnem potu mali človek do njih in se čudi veličastni prirodi.

Tak je naš Kras. Kamenit, krut človeku, skrivnosti poln, čudovit. Je pa tudi najboljši vzgojitelj svojega prebivalstva, ki se mora težko boriti za vsakdanji kruh s kamenjem, z vodo, z vedno grozečo sušo. V tem boju za težki obstanek pa se je ustvaril krasni, trdni, sveži in pošteni značaj Kraševca, dike jugoslovanskega plemena.

JOS. SUCHY:

MISLECI SOCIALIZMA.

BUDDHA.

Nobena narodna skupina na svetu ni tako vezana na stare običaje, strogo razvrstitev v razrede in stanove in s tem na premoč družinske zveze nasproti posamezniku kakor skupina indijsko-arijskega plemena. Morali so biti pač kremenite osebnosti oni, ki so se upali pri takih odnošajih odvreči svoje dostojanstvo in posest, ter se, če jim je to velela vest, celo ločiti od svojih drugov in se podvreči bednemu in zaničevanemu življenju izobčenca.

Posebno v Indiji je veljalo načelo, da je svet, ki nas obdaja, in smo mi sami minljivi. „Vsako kopičenje konča z zgubo, na vsako povzdignjenje sledi padec, vsaka združitev ima kot posledico ločitev in življenje vodi do smrti.“ Le-ta tolikrat v starih Vedah omenjeni rek jasno svedoči razpoloženje, ki je toliko Indijcev in med temi najboljši in najbolj odlične osebnosti dovedlo do življenja razmotrivanja in — pomanjkanja.

Ko je Buddha stopil na površje ter prišel do spoznanja temeljnih resnic svojega nauka, so se mahoma razblinila vsa stara brahmanska naziranja o različnosti poedinih kast, ki so jih njihovi pradedje uvedli prvotno, da si ohr-

Pod naslovom „Misleci socializma“ bomo odslej v vsaki številki prinesli po eno razpravo o velikih ljudeh, ki so s svojim duhom pripomogli stopoma zgraditi ogromno stavbo modernega socialističnega svetovnega nazora. Mislimo, da bo to imelo tudi na drugi strani svoj pomen, ker je po našem mnenju spoznavanje raznih verskih in modroslovnih sestavov, ki so ponavadi delo posameznikov, najboljše poglobljenje samega sebe, prvi korak do notranje kulture.

Nekaj malega o Buddhi in o negovi domovini smo imeli že v I. številki našega lista. Tam najdete tudi pojasnilo k nekaterim manj znanim besedam, obredom in drugem. Isto velja tudi za „Indske pripovedke“. Kdor se hoče podrobneje seznaniti z Buddho in njegovim naukom, naj si kupi pripravno knjižico „Uvod v buddhizem“. Več o tem med „Književnostjo“.

Arijsko pleme = eno izmed treh velikih plemen kavkaške ali belokožne veje: Arijev, Semitov (med njimi Židi), Hamitov (med te spadajo n. pr. tisti Berberci, ki povzročajo sedaj Špancem v njihovem Maroku toliko glavobola). K Arijem spadajo v Aziji tudi Indijci (dalje Perzijci, Armenci...), v Evropi in po vsem svetu, kamor so prišli iz svoje domovine Evrope: Germani, Slovani, Romani, Kelti, Grki itd.

nijo čisto plemensko kri. Monopol brahmanskih družin na znanje vediškega obreda, s čigar pomočjo so si znali podvreči vsakogar, je po Buddhovem prizadevanju sčasoma izginil s površja. Buddha je takoj uvidel, da ne gre, da bi se zgolj en razred indijskega ljudstva smatral kot „bog v človeški obliki“ ali kot „posvetni bog“, pred katerim so se nehoté morali klanjati vsi vprek.

Ošabnost brahmanskih duhovnikov in sploh ono samodopadenje višjih razredov sicer ni napotilo brahmanskih puščavnikov do onih korakov v brezdomovinstvo, ki so jih podvzeli, pač pa so to storili zgolj iz sebičnih razlogov samoposvečenja, samoohrane in samoodrešitve. Buddha pa je oznanjal svoj nauk vseljubezni do bitij in samozatajevanja — vsemu svetu; on ni ohranil dosežene razsvetljenja zase, kakor so to storili brahmanski samotarji. — V svojih temeljnih štirih resnicah je dal izraza socialni enakosti vsega človeštva. Le-ta nauk je popolnoma spremenil značaj indijske družbe. Dosihdob so bili posamezni člani razredov po stoletnih verskih spornah in predpisih o celo najneznatnejših posameznostih v načinu življenja in občevanja strogo navezani na medsebojnost, izobčujoč iz zveze vse drugo človeštvo. Buddha pa je v svojih naukih postavil vesoljno človeštvo na isti temelj — enakosti. V svojo občino je sprejel vsakogar, tudi brezpravne pariije, zakaj vsakdo, ki se je priznal k njegovemu nauku, je moral pripoznati trojni-evangelij: Buddha, dharna in sangha, to je, vero v Buddho, v njegov nauk (dharna) in v občino (sangha). V le-tej pa so bili zastopani — vsi razredi.

Buddhov Dharna uči, da je življenje na tem svetu trpljenje in velika žalost ter da je rešitev iz življenja naj-

Parija. Brahmanski Indijci so še danes, dasi ne več tako strogo kakor nekdanj, ločeni v več razredov ali kast. Najvišji razred tvorijo seveda duhovni (brahmanci), kakor so svojčas n. pr. tudi v Egiptu, za njimi pride vojaška kasta, iz katere so izhajali kralji. Najnižjo stopnjo tvorijo pariiji (sorodno naši „pari“!) to so potomci prvotnih, po indijskih rodovih premaganih prebivalcev. Pariiji so seveda zelo zaničevani, pravi indijski proletariat.

Posamezni razredi so med sabo tako skrbno ločeni, da se ne smejo pripadniki enega razreda priženiti ali primožiti v drug razred. Razrednost gre celo tako daleč, da se ne smejo posamezne rodbine baviti z drugim poslom kot s tistim, ki jim je od pamtveka določen. Toda, kakor rečeno, ločitev dandanes ni več tako ostró izvedena in bo sčasoma popolnoma izginila.

večji blagoslov. Le-ta evangelij pa je oznanjeval vsakomur; buddhistični spisi trdijo celo, da je Buddha svoj evangelij pridigoval tudi živalim, devâtam (bogovom) in narâkam-nâgam (duhovom). „Vse, kar je nastalo, je minljivo,“ je ponavljal dan za dnevom in neskončna ljubezen do bitij je polnila njegovo dušo. Kako socialno je mislil, razvidimo že iz pojasnila, ki ga je dodal k prvi vzvišeni resnici o trpljenju. „Kaj je resnica o trpljenju?“ je rekel. „Rojstvo je nekaj boleznega in starost je nekaj boleznega in bolezen je nekaj boleznega in smrt je nekaj boleznega in združenje z onim, ki ti je sovražen, ali ločitev od onega, kar ti je ljubo, je nekaj boleznega. In če kaj zahtevaš, po nečem koprneš, pa ne dosežeš, tudi to je nekaj boleznega. Skratka, vsako bivanje na svetu bitij je nekaj boleznega. To je resnica o trpljenju.“ —

In ko je tako premišljeval Buddha ter učil, ni imel pred svojimi duševnimi očmi zgolj ono npravno Nirvano,

o čije bistvu ali ni mogel ali ni hotel govoriti, pač pa usmiljenje s trpinom-človekom in z vsemi bitji. Za vsakega buddhista je obvezna zapoved, da ne sme škodovati novemu živemu bitju (ahinsâ).

Buddhizem ni bil edini in tudi ne prvi nauk, v katerem sta se spajala pojma o čednosti in npravnosti. Toda nikdar poprej se ni s tako odločnostjo zahtevalo čednostno, moralno življenje. In ravno raditega, ker je bila ta zahteva obvezna tudi za one, ki se niso odpovedali svetu, hoteli pa biti člani Buddhove občine, ima oznanenje npravnosti kot prvo in skoraj bi trdil, edino sredstvo, da prideš do blaženstva, neprecenljiv pomen. „Bodi z vsakim prijazen in dobitljiv; ne bodi zamerljiv, pač pa prizanesljiv in strog napram sebi“ — izžareva kot nekako geslo iz vsake buddhistične propovedi.

Morala pa je po mojem mišljenju temelj socializmu.

IGNACIJ MIHEVC:

NAJVEČJA ELEKTRARNA V JUGOSLAVIJI.

Če se pelješ iz Maribora po koroški železnici, izstopiš na postaji Fala, narediš par korakov nizdol in pred seboj zagledaš velikansko zagrinjalo čez vso Dravo. Ko si se približal, opaziš, da je to ogromna moderna stavba, ki zapira in kroti tok močne, deroče reke.

Ni bilo lahko ukrotiti silno moč, moč Drave, pa kaj vse ne napravi danes moderna tehnika in pridna roka delavčeva! Mnogo koristnega napravi roka, pa tudi škodljivega kakor zadnja štiri in pol leta, ko je bila vsa tehnika in vsa delavčeva moč uporabljena le v pridelavo moralnih pomočkov. Velikanske zatvornice na Dravi so bile namenjene za elektrarno, ki bi služila vsej Štajerski. Človek bi upravičeno mislil, da bo gradila to obče koristno podjetje dežela, oziroma država, toda prišlo je drugače. Peščica milijonarjev se je zbrala ter ustanovila družbo za izkoriščanje vodnih sil. Take družbe je ranjka Avstrija vedno pospeševala in niti sedaj v Jugoslaviji se ne godi drugače, čeprav se pri tem mastni dobički stekajo v zasebne kapitalistične žepe.

Tudi v Fali je zgradila delniška družba elektrarno, ki bi naj preskrbovala vso Štajersko z električnim tokom. Štajerska je pa sedaj razdeljena in električni tok tega velikanskega podjetja, ki je stalo radi malomarnosti gradbenega vodstva nič manj kot 35 človeških življenj, se oddaja le v slovenskem delu dežele.

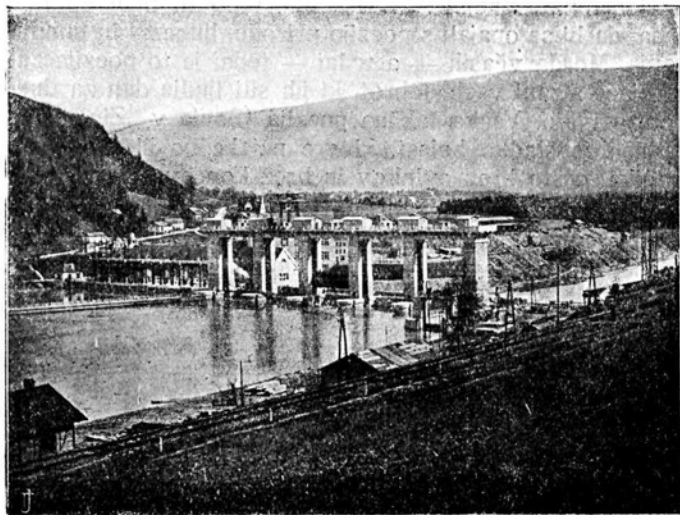
Pri tej zgradbi je šest železnobetonskih širokih stebrov, ki so zgrajeni 12 metrov pod globoko vodno površino in vsekani končno še tri metre v skalo. Ob te stebre se opirajo močne oklopne zatvornice, ki vodijo Dravo na moderne francoske turbine z več tisoč konjskih sil.

Razen nekaj hišic ni nobenih poslopij. Vso okolico prevladuje ogromna elektrarna. Delavci, zaposleni v njej, stanujejo po okoliških vaseh, tako da so zapuščeni od vsega sveta.

To hidroelektrično centralo so pričeli graditi l. 1913. Na njenem mestu so z mogočnim zajezenjem rečne struge dvignili vodno gladino za 15 metrov in speljali vodo naravnost na turbine.

Vodo, ki je tu zajezena, cenijo na 19 milijonov kubičnih metrov, pri padcu, ki je pa 15 metrov globok, pri-teče 120 kubičnih metrov vode, katera žene 10 turbin. Turbine proizvajajo skupno 51.000 konjskih sil.

Bodočnost naše industrije je električna sila. Pripomniti pa moramo, da pospeševanje industrije pri nas v Sloveniji zelo počasi napreduje in da nam manjka podjetnega duha na vseh koncih in krajih.

FALA PRI MARIBORU.

Falsko elektrarno je gradila švicarska tvrdka in je veljala 20 milijonov švicarskih frankov. Kako se bo ta ogromni kapital obrestoval, tega danes nihče ne ve, to radi tega ne, ker koraka, kakor že omenjeno, naša industrija po bergljah svojo pot.

FEODOR MIHAJLOVIČ DOSTOJEVSKI.

30. t. m. bodo praznovali po svetu 100letnico njegovega rojstva. Po vesoljnem svetu. Ker danes je malokdo več, ki bi ne bil prebral vsaj eno izmed njegovih orjaških del, ki bi ne bil vsaj njegovega imena bral. Toda bili so časi, ko je umiral v bedi in boleznih in je s poslednjim zaletom svoje silovite volje ustvarjal največje umotvore, pa tedaj je vedel komaj eden ali drugi njegovih maloštevilnih prijateljev, da še živi, da se je sploh nekdanje rodil. In še pred par leti niso slutili o njem, dokler se niso nekoga dne stvaritelji javnega mnenja — dnevnega mnenja z velikim vriščem polastili najnovejše senzacije: Človek tak in tak je znorel in pričel ubijati tako in tako, ker je bil bral nekak roman „Zločin in kazen“, delo maloznanega ruskega plažaterja... Pozneje je „javno mnenje“ korigiralo svojo zmoto. No, in danes se ga „spominjamo“...

Ne izčrpnega življenjepisa in ocene njegovih del (če je sploh mogoče izčrpnost pisati o njem in oceniti njegova dela), temveč za danes le dve, tri nanaglo vržene poteze:

Dostojevski zavzema v ruskem novem slovstvu čisto posebno mesto, nekako podobno kakor proletarski pisatelj Gorki. Bistveno se razlikuje od ostalih ruskih pisateljev svetovnega slovesa, kakor so: Gogolj, Turgenjev, Tolstoj in drugi, ker je prvič kot sin poluproletarske družine užival vse dobrote, ki jih poznamo proletarci, in je drugič pisal več ali manj iz neobhodne potrebe, da napiše mnogo, mnogo, da si pomaga iz svojega žalostnega gmotnega položaja. — Vsa njegova dela pripovedujejo o njegovem življenju ozkih mestnih ulic — njemu je poezija prirode, poezija ljubezni in ljubimkanja, rekli bi skoro: vsa ta deviško-lepa literatura Ivana Turgenjeva in Tolstoja — popolnoma tuja. Njegova poezija je poezija dolge tragedije ljudskega — mestnega življenja, življenja najbednejših, ki v svoji lakoti in bedi umirajo časa, da bi se opajali s poezijo prirode, ljubezni in ljubimkanja. Morda včasih — a tedaj — tedaj je to poezija zanikajoče strani vseh dobrot, ki jih siti ljudje dan za dnem uživajo. Vsaka takšna poezija (Sonja v „Zločinu in kazni“) je sladka bolešt, ki gre neizbežno široko cesto tragike, cesto brez ovinkov in brez koncev.

Mistik je, dvigajoč pravoslavno krščanstvo na podstavek odrešenika bodočega človeštva. Ruski človek je kvasec novega sveta — ruski človek ni sličen človeku

zapadne Evrope! Vi Evropeci, vi zapadnjaki ga ne morete pojmiti — a on gre preko vas — da reši sebe in vas!

Socialist je, a v svojem socializmu človek, ki zavzema posebno mesto, ker njegov socializem je daleč od materializma, ki naj bo podlaga vsemu socialističnemu gibanju. Menda je najbolj tipičen socialist-umetnik, kar jih pozna literarna zgodovina! In ironija: on, ki je videl v veliki praljubezni edino rešitev vsega človeškega rodu, je bil te ljubezni najmanj deležen! Umrl je sredi trpljenja in najbednejšega boja za vsakdanji obstanek, preganjan, samotni, skoro pozabljen...

F. M. Dostojevski se je rodil 30. oktobra 1821. v Moskvi. Zanimivo je, da spočetka nikakor ni mislil, izbrati si pisateljskega poklica, da sploh ni vedel, za kateri poklic se naj odloči. Šele znani ruski kritik Bjelinski mu je pokazal po branju njegovega romana „Bedni ljudje“ pot, ki mu je namenjena. To je bilo leta 1846. Dve leti pozneje so ga zapletli v proces proti komunistu Petraševskemu, obsodili ga na smrt, a ga v zadnjem trenutku, ko je že stal pod vislicami, pomilostili na 12 letno prisilno delo v Sibiriji. Šel je in pričelo se je zanj tisto strahovito življenje, ki ga je pozneje v svojem delu „Spomini iz mrtvega doma“ (1861.—1862.) naslikal s tako temnimi, obupnimi barvami, življenje osamelosti, neskončnega dolgčasa, bede, telesnega in duševnega trpljenja, življenje v katerem se je v njem razvila kal strašne bolezni, ki jo je potem nosil vse svoje žive dni — padavice. Končno po dolgih desetih letih ga je carski odlok rešil teh muk (1859.), vrnil se je v domovino, toda ni mu bilo usojeno, da bi učakal lepših dni. Nekaj bolezni, nekaj polomi, ki jih je doživel z ustanovitvijo dveh listov, nekaj številna rodbina, katero je moral rediti, njegova usmiljena radodarnost, na drugi strani njegova demonska strast do igranja — vse se je združilo, da mu čimbolj zagreni bivanje na zemlji. Zlasti zadnja leta so bila pravo peklo. Kdor bere njegova pisma iz tega časa, si ustvari lahko približno sliko, kakšno je bilo njegovo življenje teh dni. Neprestani napadi bolezni, ubijajoče gmotne skrbi in mizlično pisanje poslednjih del — pisanje za denar. Zraven tega pa trpka zavest, da mu v danih prilikah ni mogoče izraziti tega, kar je hotel njegov ustvarjajoč duh. 28. januar 1881. mu je prinesel končno odrešenje. — Naj navedemo poleg že omenjenih del še: „Ponižane in razžaljene“ (1861.), „Zločin in kazen“ (1866.), „Bese“ in „Brate Karamazove“ (1879.—1880.).

DANTE ALIGHIERI.

Letos je prav posebno leto. Skoro vsi narodi slavijo obletnice in stoletnice velikih mož: Francozi Napoleona, Nemci svoje Helmholtze, Virchove, Rusi Dostojevskega, Čehi Havlička, mi Slovenci Kocena, Cojza... 14. septembra tega leta je minilo šesto let, odkar je v italijanskem mestu Ravenni zatislil trudne oči večni popotnik, veliki Italijan in človek Dante Alighieri.

Danes ne bomo podrobneje ocenili njegovega življenja in dela. Stvaritelju „Božanske komedije“ posvetimo v prihodnji številki večji članek, v tej številki naj omenimo le nekoliko suhoparnih dat iz njegovega zunanega življenja.

Rodil se je Dante Alighieri 30. maja 1265 v Florenci. V Bologni in Padovi se je posvetil filozofiji in teologiji, pridobil si je že v mladih letih tisto ogromno znanje, ki proseva iz vseh njegovih del. Že tedaj se je mnogo bavil s poezijo. Po končanih študijah se je vrnil v rodni kraj, kjer je kmalu dosegel najvišja mesta. Odlikoval se je kot politik in vojak. Namesto hvaležnosti za svoje delovanje je žel, kakor je že navada, najčrnejšo nehvaležnost. V meščanski vojni, ki je takrat divjala med pristaši dveh vodilnih strank v mestu, je bila ena premagana, in ker ji je on pripadal, ne morda iz strankarstva, ampak ker je videl pravico na njeni strani, so ga izgnali. Odslej se

ni več povrnili v domovino. Po neprestanem potovanju iz enega kraja v drugi je umrl, kakor smo že gori omenili, v Ravenni.

Dante je oče italijanske poezije. Njegovo največje delo je veličastna „Božanska komedija“, orjaška ustvaritev v treh delih, v katerih opisuje svoje vizionarno potovanje skozi „Pekel“ in „Vice“ v „Nebesa“. Med dru-

gimi deli omenjamo „Novo življenje“, zbirko pesmi, ki je nastala iz pesnikove ljubezni do svoje izvoljenke Beatrice Portinari. Velike zasluge si je pridobil s svojim „De vulgari eloquentia“, v katerem nastopa kot zakonodajalec italijanskemu jeziku. Bil je sploh početnik italijanskega slovstva.

DVE SEDEMDESETLETNICI.

Dr. Ivan Tavčar in Ivan Hribar sta nedavno praznovala rojstni sedemdesetletnici, ki se jih je slovenska javnost na precej slovesen način spominjala. In res, kdor bi hotel tajiti njiju delavnost, vztrajnost bi jima delal krivico. Dr. Ivan Tavčar je bil odvetnik po poklicu. Kot pristaš in dolgo časa tudi voditelj narodno-napredne stranke je bil deželni poslanec, deželni odbornik, državni poslanec in nazadnje devet let v vojni dobi, župan ljubljanski, kjer je posloval z veliko opreznostjo in požrtvovalnostjo. Dr. Tavčar je blag človek, sicer pa konservativen z ozirom na sedanji družabni red, vendar pa ga vsakdo spoštuje, ki je imel opravka z njim, če tudi ne bi poznal njegovega dela. Zlasti pa ima dr. Tavčar še zasluge kot pisatelj. Njegovi spisi so živahni, večinoma zgodovinski romani, polni narodne pripovedne krasote, ki je le malokomu lastna. Dr. Tavčar pisateljuje še danes ko biva stalno na svojem posestvu na Visokem v Poljanski dolini. Po dobi enak in po političnem prepričanju mu je sedanji pokrajinski namestnik v Ljubljani g. Ivan Hribar. V mladosti že sta se oba bavila s pisateljevanem. Hribar je celo izdal malo zbirko pesmi s Haderlapom. Pozneje pa je gojil poleg politike zlasti gospodarsko politiko. Dalje časa je bil deželni poslanec Kranjski, pozneje

pa dolgo let ljubljanski župan. Za njegovega županovanja je dobila Ljubljana takorekoč novo lice. Po potresu l. 1895. je dal napraviti regulačni načrt za mesto, po katerem se še danes ravnajo. Električna razsvetljava, vodovod, plinarna (komunalizacija, ki se je izvedla pod dr. Tavčarjem), regulacija Ljubljance, kanalizacija, osuševanje Jarja, obrtna šola itd., vsa ta podjetja so nastala po iniciativi župana Hribarja, ki jih je pozneje dr. Tavčar, kolikor je bilo med vojno mogoče, nadaljeval. Hribar je bil ravnatelj banke „Slavije“ v Ljubljani. Med vojno je bil interniran. Po vojni pa je bil nekaj časa jugoslovanski poslanik v Pragi. Dr. Tavčar in Ivan Hribar sta v svoji zreli dobi pospeševala zlasti tudi šolstvo, kulturo in umetnost. V osemdesetih letih sta pričela izdajati leposloven list „Slovan“ z ilustracijami. Delovanje teh dveh mož je bilo res vsestransko. Dr. Tavčar je bil pisatelj in politik, Ivan Hribar pa v prvi vrsti gospodarski politik, tako da sta trideset let drug drugega izpopolnjevala v zgodovinski ulogi tedanjega liberalizma. In kljub temu, da nista bila socialističnim idejam nikdar naklonjena, vendar ju spoštujemo in priznavamo njiju delo za napredek.

SOCIALNI VESTNIK

O organizaciji abstinenčne zveze.

Več podružnic „Svobode“ in mnogo članov nas je vprašalo, kako naj se del. abstinentna zveza organizira. Brez dvoma je način organiziranja in ravnotako tudi ustroj organizacije velikega pomena za tisto gibanje, ki mu je organizacija sredstvo — toda vsi naši prijatelji morajo uvaževati dva momenta, ki nam skoraj onemogočajo podati ustroj organizaciji, ki je še ni — upoštevati morajo, da je mogoče ustvariti organizacijo še-le tekom časa, da organizacija ne more biti delo enega ali dveh ljudi. Zato se v tem članku ne bomo spuščali v podrobno razglabljanje o organizaciji, pač pa bomo v dveh, treh potezah skušali podati ustanoviteljem in tistim, ki hočejo abstinentne krožke ustanoviti — nekoliko smernic.

Pri podružnicah, kjer je nekoliko abstinentov, ali pa vsa takšnih članov, ki so temu gibanju naklonjeni, ali pa tudi takšnih, ki so pripravljene v stvarni debati pretresti koristi — ali če morda mislijo škodo —, ki po tem

gibanju nastanejo, pri takih podružnicah naj predsednik poskrbi za predavanja o alkoholizmu in o abstinentnem gibanju. Če slučajno kaka podružnica nima na razpolago predavatelja — o čemur pa zelo dvomimo —, tedaj ji pošljemo na zahtevo predavatelja od tukaj. Po predavanju in eventualni debati se bo položaj razčistil in razdelil člane v „za“, indiferentne in „proti“. Nato naj predavatelj iz tistih članov, ki so „za“, takoj ustvari abstinentni krožek, ki si izbere svojega predsednika. Ta predsednik naj o ustanovitvi krožka takoj poroča „Abstinent-ski Zvezi, Ljubljana, Aleksandrova cesta št. 5“, nakar bo dobil vse potrebne smernice. Če je pri kaki podružnici manj kot 5 članov, n. pr. samo 4, 3, 2 ali 1 — v tem slučaju ni potrebno ustanavljati krožka, pač pa naj se javi vsak zase, ali pa eden za vse na isti način kot predsednik krožka abstinenčni zvezi.

Ko bo ustanovljeno zadostno število krožkov, oziroma prijavljeno dovoljno število članov — abstinentov, bo „Svoboda“ sklicala kongres abst. zveze, ki bo še-le določil ustroj organizacije in ukrenil vse potrebno, da se bo to gibanje čim bolj uspešno širilo.

Prosimo pa vobče vse predsednike podružnic — ne oziraje se na to, so-li gibanju naklonjeni ali ne —, da poskrbijo za predavanja o predmetu in poročajo o rezultatu Zvezi. Zavedajmo se tega, da je vsaka kultura, ki je zidana na temeljih alkoholizma bolna, da mora vsaka takšna kultura navzdol! Zavedajmo se, sodrugi in sodružice, da je v prvi vrsti „Svoboda“ kot edina delavska kulturna organizacija poklicana, da vsemu kulturnemu gibanju da zdravo dušo in pravih smernic!

Abstinentna zveza „Svobode“.

ŠPORT

Nogomet.

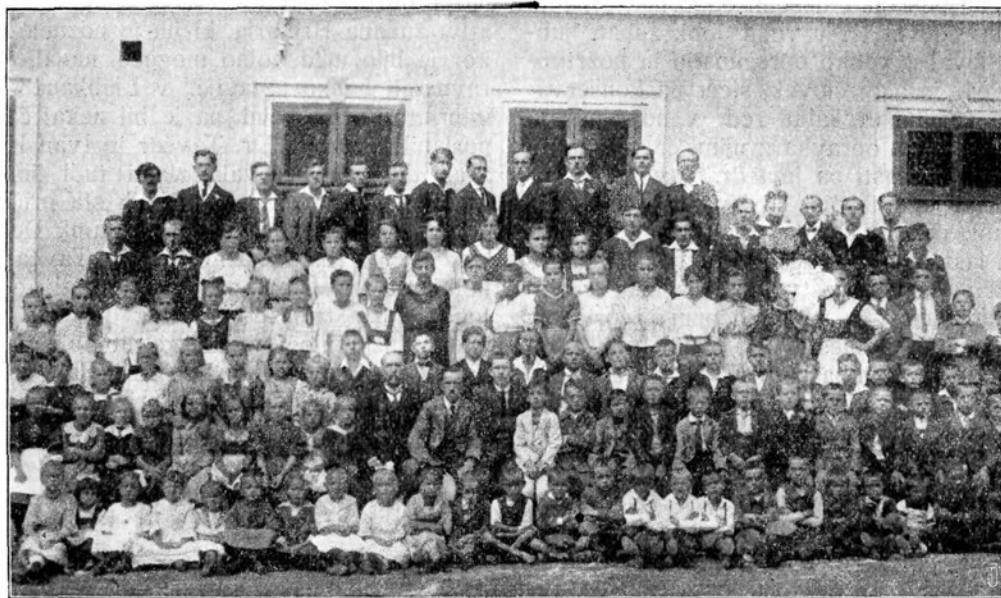
Delavski šport se v splošnem zadovoljivo razvija. V letošnji seziji so se ustanovili in pričeli delovati še trije klubi „Svobode“, tako da sedaj obstoji 6 klubov in sicer v Ljubljani, na Viču, Mostah, Celju, Mariboru in Kočevju.

„Svoboda“-Maribor je nastopila letos prvič in sicer prav dobro ter dosegla z S. K. Maribor rez. rezultat 4:2.

Viška in Kočevska „Svoboda“ zaenkrat sicer še ne nastopata javno, vendar njih vztrajni trening obeta za prihodnjo sezono prav dobre sadove. Kočevska „Svoboda“ je nastopila v prijateljskih treningih s „Svobodo“-Moste v Kočevju 2:4 v korist prvi in v Ljubljani 5:0 v korist drugi. Dobra volja in požrtvovalnost bo gotovo rodila dobre sadove.

Lahka atletika.

Dasi bi delavstvo moglo vzgojiti iz sebe lepo število dobrih lahkih atletov, se to do sedaj ni moglo zgoditi, ker nima ne primernih prostorov za trening in ne potrebnih priprav. Upamo, da bo stremenje mladih delavskih športnikov našlo več razumevanja med delavstvom, katero jih bo po svojih močeh podpiralo, da si nabavijo potrebne prostore in rekvizite.

ČLANI TELOVADNEGA ODSEKA „SVOBODE“ NA JESENICAH

„Svoboda“-Ljubljana, katera je bila potisnjena v drugi razred, iz katerega je lani kot zmagovalka izšla, nastopa sedaj zopet dobro in si bo po vsej priliki tudi letos priborila prvenstvo. Dosedaj je nastopila kot zmagovalka proti „Jadranu“ z rezultatom 5:1, proti L. A. S. K. 3:0. Tudi v prijateljskih tekmah proti priznanemu prvorazrednemu klubu „Mariboru“ je dosegla rezultate 0:1 in 1:2 v korist „Maribora“, kar je gotovo ugodno.

„Svoboda“-Moste je eden najbolj agilnih klubov in ima vse pogoje, da postane eden prvih med našimi „Svobodami“. Nastopa letos prvič v prvenstvenih tekmah in dosega prav lepe rezultate. Ker je med člani dovolj požrtvovalnosti, je upati najboljših uspehov.

„Svoboda“-Celje se je počela zopet gibati in je upati, da doseže zopet ono višino, na kateri je bila lani in pojde še preko, čeprav so ji meščanski klubi pobrali nekaj tehnično dobrih članov. Nastopila je sledeče: „Svoboda“-„Celje“ 0:3, „Svoboda“-Atletiki rez. 1:3.

Plavanje.

Plavalne tekme za prvenstvo Jugoslavije dne 21. avgusta t. l. na Bledu se je udeležila tudi ljubljanska „Svoboda“ s tremi tekmovalci. Dasi so se jih udeležili najboljši plavači Jugoslavije, je dosegel član „Svobode“ Stanko Logar 2. mesto v skokih juniorjev. Član nogometnega kluba „Svobode“ Bogomir Grilc pa 2. mesto v skokih seniorjev. Zadnji je tekmoval za L. S. K.

Maksim Svetlič.

Opomba pisca. V bodoče bomo stalno priobčevali rezultate in napredek naših klubov, povrnili pa se bomo tudi še na „Delavsko Olimpiado“ v Pragi, da pred očimo našim bralcem velikanski uspeh delavskega športa drugod in upamo, da se tudi naše delavstvo otrese predsodkov, katere je imelo dosedaj nasproti športu. Nadalje poskrbimo tudi za dobre članke o telovadbi, kar bodo naši telovadci gotovo z veseljem sprejeli. Vsak, ki se čuti zmožnega, naj bi nas v telih dveh oddelkih podpiral s poučnimi prispevki.

TELOVADBA

Delavska telovadna enota na Jesenicah.

Ko premišljujemo nekoliko o našem delavskem telovadnem gibanju, se nam vsiljuje živa primera s stotisočglavo armado češkoslovaških D. T. J. Tudi tam je bilo v početku le malo število idealnih ljudi v pokrajinskem mestecu, ki so si naredili nalogo, osamosvojiti delavska telovadna stremjenja. Malo so našli razumevanja celo v lastnih vrstah in dolga leta so tekla, v katerih je bilo pričakovati vsak hip smrti idealnega gibanja. Toda prišel je čas, ko so ti početniki prodrli s svojo iniciativo in da-

nes lahko s ponosom gledajo na svoje delo. To smo hoteli povedati vrlim jeseniškim delavcem, ki so leta 1919. začeli z istim namenom in z istimi težkočami kakor češkoslovaški l. 1894. v Julianovu. Že danes lahko gledajo na uspehe svojega dela, ko se njih četa polagoma a gotovo večja in šteje že sedaj 35 članov, 26 članic, 20 obrtnega naraščaja, 35 deškega in 30 dekliškega. Gotovo bo treba še dolgih bojev, predno doseže vse svoje namene, predno jim bodo sledili drugi delavski kraji, da se potem nekaj zvežejo s silovito armado združenih slovenskih D. T. J. Pogum in vztrajnost, naše vrste so se začele že gibati in že je nekaj ljudi med nami, ki ne bodo mirovali, dokler se ne bodo vrste popolnoma strnile in pričele stopati nevzdržno svojo pot!

VADITELJSKI ZBOR TELOVADNEGA ODSEKA „SVOBODE“ NA JESENICAH

ŠAH

Začetnikom šahove igre.

Ker vidimo, da se šahovsko gibanje v delavskih krogih lepo širi, bomo izpod peres priznanih strokovnjakov prinašali članke, ki naj služijo pri smotrenem pouku te igre. Šahovsko slovstvo je danes že ogromno razširjeno, teorija (temeljni nauk) je v vseh jezikih tako razvita, da je nedavno Capablanca, sedanji svetovni mojster, dejal, da bi bilo treba najti kak nov način igranja, n. pr. s tem, da zamenjata stolp in lovec (tekač) svoji izhodni postojanki, češ, sicer že ni več mogoče, da bi mojster mogel pobiti mojstra, ker je v teoriji že vse analizirano (proučeno). Temu sicer še ni tako hudo, ker igra pri šahu razen teorije še nekaj glavno ulogo — ustvarjajoča duševnost, a zato pa je tem bolj gotovo, da ne dosežeš zlahka lepih uspehov, če temeljnih naukov ne poznaš. S teorijo se v enem mesecu naučiš več kot s praktično preizkušnjo v enem letu.

Torej šaha se je treba učiti. Krožki bodo s stenskim šahom najlepše delali. V prvi vrsti morate poznati razne otvoritve. Nemci imajo za začetnike zelo pripravno knjigo Dufresne (izg. Difrén): Lehrbuch des

Schachspiels, izdaja Reclamova. To knjigo priporočamo, ker mi v naši državi nimamo še prave knjižice. Če ne bo prevelikih ovir, izdamo slično knjižico v našem jeziku.

Ob tej priliki opozarjamo začetnike, da je najboljši, takoj lotiti se gambitov, to je iger, kjer beli takoj spočetka žrtvuje 1—2 kmeta, da dobi hitro močan napad in se takoj začne vaditi v kombinaciji. V ta namen priporočamo zlasti Evansov (Ivensov) in srednji gambit. Kraljevskih gambitov raznih variacij (različic) začetnikom ne priporočamo. Dandanes se preveč goji pozicijska igra, ki je bolj dolgotrajna, brez zapletljajev in kombinacije. Stari Morphijev način igranja je preveč pozabljen. Za pouk v teoriji pa je v prvem redu potrebno, da igralec hitro spozna in najde vsako polje, ki je označeno s črkami in številkami, n. pr.: e2, f3, g8 itd. Tega se je treba najprvo vaditi, da se takoj lahko postavi figura (lik) tje, kakor je označena v knjigi. Desko (šahovnico) je treba videti v duhu z zaprtimi očmi pred seboj. Že začetkoma, ko si spoznal glavne otvoritvene poteze, n. pr. Evansovega gambita, moraš takoj večkrat zaporedoma ponoviti kako dobro igro, igrano po priznanih mojstrih, kakor jo tudi najdeš v knjigi. Nato je treba, da igro pono-

viš na pamet. In kmalu spoznaš kombinacijo, fineso posameznih navidezno čisto priprostih potez. Vadi se pa vedno v napadu in obrambi. Menjavaj in igraj enkrat z belimi, potem spet s črnimi. V igri s tovariši igraj vedno piéce touchée, to je, kar si potegnil oz. postavil, to velja. Če si napravil napako, začni raje drugo igro. Brez tega pogoja se ne privadiš dobremu igranju.

Prinašali bomo odslej poleg nalog v vsaki številki vsaj po eno znano mojstrsko igro, zlasti Morphijeve, Andersenove in novejših mojstrov.

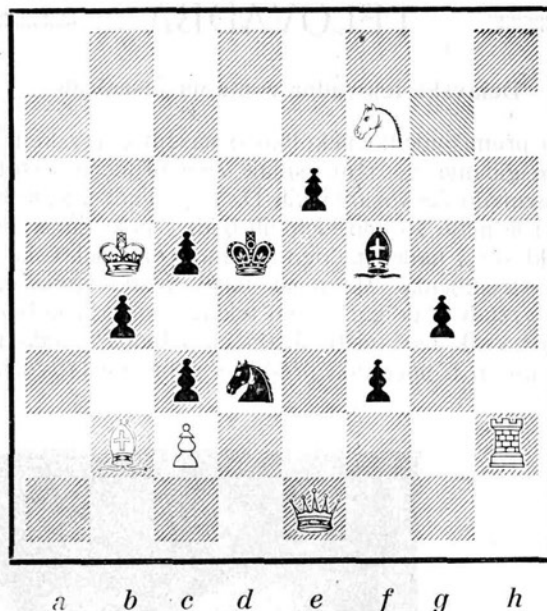
*

Delavska šahovska zveza se je ustanovila pod okriljem „Svobode“ v Ljubljani. Po vzoru sličnih zvez v drugih državah namerava razširiti svoje delovanje po vsej Sloveniji, kjer obstoje „Svobodine“ podružnice, zbirati ljubitelje šaha v krožke, organizirati predavanja in poučne tečaje, prirejati vsakoletne turnirje itd. O podzvezi poda natančnejše poročilo poseben poročevalec na „Svobodinem“ občnem zboru 30. t. m. Pravila in drugo priobčimo v naslednji številki. Pozivljamo zaenkrat podružnice, naj ustanove svoje klube, ki se pozneje prijavijo podzvezinemu vodstvu. — Prav razveseljivo gibanje je opaziti v zadnjem času med delavskimi šahisti. Povsod nastajajo novi klubi, tako v Ljubljani, Mariboru, Mostah pri Ljubljani in drugod. Najmočnejši je šahovski krožek v Mariboru, ki ima vsako soboto zvečer sestanke v Ljudskem domu. V krožku poučujejo tudi teorijo s pomočjo stenskega šaha. Že prvi sestanek (8. t. m.) je pokazal, da bo krožek lepo uspeval, čim se zbere potrebno število iger. — Naš list bo krožkom in šahovskemu gibanju sploh posvetil veliko pažnje. V posebnem delu, ki ga bo urejeval znan strokovnjak, bomo prinašali mojstrske igre, izbrane naloge, vesti o dogodkih v šahovskem svetu in poučne članke, po katerih izdamo pozneje posebno knjigo — če se pokaže dovolj zanimanja. Zato prosimo, da „Kres“ čimbolj razširite, ker le pri velikem številu naročnikov bomo mogli vsestransko izpolniti svojo obljubo.

*

Naloga, ki jo prinašamo danes, se razločuje od prejšnjih dveh po tem, da tvori prehod k zapletenejšim nalogam, ki se ne razrešijo s pomočjo žrtvovanja enega ali več likov. Skrita poteza prisili nasprotnikovega kralja, da gre na polje, kjer bo izdihnil svoj zadnji dih, ali primora drug nasprotnikov lik, da z obrambo ogroženega polja otvori drugo polje, preko katerega prileti smrtonosna nevarnost. Ljubiteljem lepih položajev bo posebno ugajalo, kako je tu vsak lik na svojem mestu, izrabljajoč svoj mali prostor na straži popolnoma in kako sega člen enega zastraženega območja v člen drugega območja v harmonični verigi. In še nekaj: Tu kakor v življenju velja, da je tisti, ki kaže najnedolžnejši obraz, po navadi najmanj zaupanja vreden. Pa o tem razmišljajte sami!

Pripominjamo, da bo odslej v naših nalogah beli tisti, ki bo vedno prvi potegnil in matiral razen v slučajih, kjer bomo posebej povedali, da potegne kot prvi in matira črni.

*

Razrešitev šahovske naloge v 2. št. je naslednje:

B	Č
1. S d 3 — b 2	c 3 × S b 2
2. S c 2 — a 1	b 2 × S a 1
3. D a 7 × a 1 šahmat.	

*

Pravilno so razrešili to nalogo: Ljubljana: Gdč. Angelica Presker, Joško Berdajs, Angelo Cerkvenik, Franc Jeran, Karlo Kocjančič, Emil Kokol, Franc Kožuh, Ignacij Mihevc, Anton Svetek; Celje: Alojzij Koren; Maribor: Mihael Brozovec, Josip Jug, Balduin Pertot; Zagreb: Hilarij Mušič; Trst: Albert Lozej.

Med tem smo dobili še dve razrešitvi šahovskega problema iz št. 1. in sicer od g. Antona Mlinarja iz Murske Sobote in g. Jerneja Tomca iz Clevelanda U. S. A.

*

KNJIŽEVNOST

Bralce naših indskih pripovedk in člankov bo gotovo zanimalo, da se natančneje poučijo o tisti čudoviti južni deželi, njenih običajih in versko-modroslovnih nazorih. V ta namen je naš sotrudnik g. Suchy pred kratkim napisal majhno knjižico „Uvod v buddhizem“, ki je izšla že v drugi nakladi in ki ji bodo sledile še druge knjige o nrvnih temeljih buddhističnega svetovnega nazora, o modroslovju in verah, ki jim je tekla v Indiji zibelka, kar tvori danes izredno težak a zanimiv problem raznih znanosti. Ker je potrebno, da se tudi mi slovenski proletarci malo pobavimo z vprašanji, ki si jih je proletarijat po drugih deželah že davno osvojil, opozarjamo naše delavstvo na omenjeno začetno knjižico. Že na drugem mestu smo povedali, da se bo naša duševnost poglobila, čim bolj jo oplemenimo z duševnim življenjem in pridobitvami drugih narodov. Dosegli smo, da dobijo naši bralci navedeno knjižico po znižani ceni 12 K. Pišite tozadevno naravnost na našo upravo v Ljubljani.

Nova umetniška revija. „Klub mladih“ v Ljubljani prične z izdajanjem lastne elitne umetniške revije „Trije labodje“, ki bo obsegala leposlovni, glasbeni in upodabljajoči del. Tiskala se bo v obliki „Dom in Sveta“ in bo opremljena z vsem komfortom tako, da ne bo nadkriljevala vse umetniške revije v Jugoslaviji samo po vsebini, temveč tudi po opremljenosti. Naslovno stran je izdelal France Kralj. Prva številka za januar in februar izide že krog Božiča in bo stala krog 40 K. Še nikdar ni nastopil mladi umetniški rod kakega naroda v tako strujenih vrstah, kakor bo to storil pri nas. Mladi umetniki govorijo s svojimi dobrimi deli, da hočejo visoko umetnost. Uredništvo in upravištvo je na Starem trgu 3/II. Uredniki so: Anton Podbevšek, Jože Vidmar in Marij Kogoj.

Uredništvo je prejelo sledeče nove revije:

„Misa o“, književno-politični časopis leto III., zvezek 43. in 44. Izhaja 1. in 16. vsakega meseca. Letna naročnina 100 dinarjev, mesečna 9 dinarjev. Za dijake in učitelje vseh šol 7 dinarjev mesečno. Posamezna številka 5 dinarjev. — Uprava: Beograd, Resavska c. 4.

„Srpski književni glasnik“. Nova serija. Knjiga IV. Št. 3. in 4. Izhaja v Belgradu, Skopljanska ul. 9 in sicer 1. in 16. vsakega meseca. Naročnina za Jugoslavijo letno 120 dinarjev. Posamezna številka 5 dinarjev.

NAŠIM NAROČNIKOM IN PRIJATELJEM.

Številka se je radi izrednih tehničnih težkoč zakasnela, zato smo jo izdali kot dvojno, kar nam naročniki, upamo, ne bodo zamerili, saj smo se potrudili, da bo zato gradivo čim mnogovrstnejše in dobro. — Prihodnja številka izide začetkom decembra zopet kot dvojna, to pa radi tega, ker bo posvečena spominu Ivana Cankarja. Prijatelji, komaj tri leta so šla, odkar menda nanj že pozabili. Pustimo grob in nagrobne kamene — leži v zemlji, ki jo je ljubil; mi pa, ki nas je tudi ljubil, smo dasi bi vsak drugi narod vedel, kaj se spodobi tudi pri takih malenkostih — ne smeli bi pa pozabiti, kaj nam je bil in zlasti slovenskim proletarcom. Naš pesnik in prerok! Zato se ga bo „Svoboda“ na obletnico njegove smrti spominjala in mi mu posvetimo posebno številko. Pozivljamo vse, da nam ob tej priliki pomagajo s katerimkoli doneski, ki bi se nanašali nanj. — V prihodnji številki izpregovorimo tudi nekoliko obširneje o Dostojevskem in Danteju. — V kratkem pričnemo v svoji založbi izdajati krasne knjige razne vsebine. Poskrbeli bomo tako, da si bodo naši naročniki mogli nabaviti lepo knjižnico in, kar je tudi važno, poceni. O tem pozneje več. — Šahovske krožke, športnike in telovadce, „Svobodine“ odseke po podružnicah prosimo, da bi nam čim pogosteje poročali o svojem gibanju. Poročila bomo po možnosti uporabili. Priporočamo se zlasti za poučne članke iz raznih polj. — Dobivamo mnogo dopisov, ki nam kažejo, da se je „Kres“ s svojimi resnimi tendencami zelo priljubil. Veseli nas to razumevanje in se priporočamo za nadaljnje dopisovanje. Za nasvete ne bomo imeli glulih ušes. — Ostalo nam je še nekaj izvodov 1. in 2. št. Kdor se še ni naročil, naj stori to čimprej, ker bomo dali v prihodnje tiskati le toliko izvodov, kolikor bo plačujočih naročnikov.

Pričeli smo objavljati Cerkvenikovo „Prostitutko Zošo“. Temu ali onemu morda ne bo ugajalo, da pove marsikaj naravnost ven, kar ni za vsako nedolžno dušo. Vendar radi teh par euš se nismo mogli zdržati, da bi ne objavili dela, ki opisuje stvari, kakor so bile in kakor jih je še vedno dovolj. Menimo, da so naši bralci pametni, resni ljudje in tem ni treba dosti besedi. Otroci pa naj berejo kaj drugega! S časom bomo tudi zanje kaj več napravili. Marsikatera misel v romanu se ti bo zdela težka. Preberi jo še enkrat, trikrat: Pisatelj je tudi človek kakor ti in če jo je on razumel, ko je pisal, jo boš tudi ti. Mislimo, da so učenosti le zato učene, ker se jih nočemo učiti...

V tej številki je zastopana tudi ženska umetnost. Ne bomo laskali, a gotovo je gdč. Vida Tauferjeva najboljša slovenska pesnica, kar smo jih imeli. In še več kot to: ona naj je obljava. Izšla je iz tistega kroga, ki tvori naš najmlajši umetniški rod pod vodstvom pesnika Antona Podbevška, rod, ki je zbudil v slovenski javnosti toliko krika in nepovoljnih kritik — morda zato, ker smo narod, rojen z veseljem do krika in nepovoljnih kritik. Na zadnjem literarnem večeru, ki ga je Anton Podbevšek priredil v Ljubljani, je prvič javno nastopila z zbirko svojih pesmi. So med njimi čisto majhne sličice, včasih samo verz, ki navidez ne pove več kot to, kar objameš z enim pogledom, bolj diih kot beseda. Toda če se jim približaš — vse je za nas v umetnosti odvisno od tega, če se ji približaš sam in z ljubeznijo — se ti odprejo in opaziš, kar je v prvem trenutku dano gledati le globokejšim očem. Morda so nazadnje že besede-pesmi, ki jih ne občutimo le radi tega, ker nismo nikoli o tem mislili. Pa o tem se še kaj pomenimo, ko prinesemo še kako stvar.

Cenjene bralce opozarjamo na to, da dobi cel letnik zastonj, kdor nam pridobi 10 novih naročnikov, ki niso člani „Svobode“.

Naročnina znaša: celoletno 20 dinarjev, polletno 10 dinarjev, četrletno 5 dinarjev. Posamezna številka velja 2 dinarja.

Za dijake: celoletno 12 dinarjev, polletno 6 dinarjev, četrletno 3 dinarje.

Za člane SDIZ „Svobode“: celoletno 9 dinarjev, polletno 4:5 dinarjev.

Naročnina za Italijo znaša celoletno 16 lir.

Naročnina za Ameriko znaša celoletno 2 dolarja.

Vse prizadete, ki so prejeli prvi dve številki na ogled, in je niso vrnilo upravi tekom osmih dni, pozivljamo, da nam pošljejo naročnino, kajti list mora živeti sam od sebe!

Nadalje opozarjamo vse, ki so plačali samo za prvo četrletje, da smo pridejali 3.—4. številki poštne položnice, in naj nam pošljejo nadaljno naročnino. Storitite svojo dolžnost!

Uprava „Kresa“,

Ljubljana, Aleksandrova cesta 5.

A. & E. Skaberné

veletrgovina z manufakturnim blagom
in s pleteninami.

Ljubljana, Mestni trg 10.

Priporočamo

Kolinsko kavno primes.

Nakupovalna zadruga za konzumne in produktivne zadruge

R. Z. Z. O. Z.

Kupuje in prodaja: na veliko kolonijalno, materijalno blago, galanterijo, železnino in druge industrijske izdelke, žita, moko, mesne izdelke in deželne pridelke.

v Ljubljani.

Žiro-račun pri Jadranski banki.
Brz. naslov: „Nakupovalna“ Ljubljana

Prevzema:

zastopstva in komisijski nakup ter prodajo vseh vrst blaga.

Telefon int. št. 336, 13, 223.

Pisarna: Dunajska cesta 33, Balkan.

Kruh in pecivo vseh vrst je
najboljši in konkurenčni v

Franjo Korenovi
pekarni v Celju.

Prepričajte se na teži kruha in peciva!

Prepričajte se sami,

da kupite najcenejše, najsolidnejše sukno vsake vrste za gospode in dame, obleke za gospode in dečke. Delavske obleke od K 950 naprej. Krojaške potrebščine pri tvrdki

IVAN MASTNAK

Celje, Kralja Petra cesta šte. 15

Istotam se izdelujejo obleke po najnovejši modi. Naročbe od p. t. društev imajo popust. Postrežba točna, cene solidne.

Železnina FRNC FRNGESCH nasl.

Rupert Jeglitsch, Maribor

Gospoška ulica šte. 11

priporoča slavn. občinstvu svojo veliko zalogo vsakovrstnega železja, orodja, hišne in kuhinjske posode.

Tiskovine vseh vrst

za urade, županstva, društva, trgovce, obrtnike itd. izvršuje lično, hitro in ceno

„Zvezna tiskarna“
v Ljubljani, Wolfova ulica št. 1.

ŠIRITE „KRES“

za 10 naročnikov po 80 K, ki nam jih dobite, Vam pošljemo cel letnik zastonj!

Uprava „KRESA“

LJUBLJANA, Aleksandrova cesta šte. 5.

Trgovina z usnjem in vsemi čevljarскими potrebščinami

ARMIN ELLINGER

Specijaliteta:

Krema

za čevlje!

MARIBOR

Kralja Petra trg št. 9

P. MAGDIČ

MODNA IN ŠPORTNA TRGOVINA

LJUBLJANA

(nasproti glavne pošte)

Specerijska in kolonijalna trgovina

Alojz Schnideritsch

Maribor, Terezijin dvor, Glavni trg

se vljudno priporoča.

EN GROS!

DETAIL!

||||| Kruh in pecivo vseh vrst je najboljšje iz |||||

Prve ljubljanske delavske pekarnе

registrirane zadruge z omejeno zavezo

Dobi se po vseh konsumih in trgovinah, kjer vise table zadruge. — Pristopite kot član k zadrugi, da se čimpreje poveča! Delež stane samo 100 K. — Prijave sprejemajo vse prodajalne

Konsumnega društva.

Konsumno društvo za Slovenijo

Poštni predal št. 13. — Poštni
čekovni račun štev. 10.532

Ljubljana

Telefon interur. 178. — Brzoi.
naslov: KODES LJUBLJANA.

Hranilni oddelek

sprejema hranilne vloge in jih obrestuje od dne vloge
do dne dviga po $4\frac{1}{2}\%$, večje vloge proti polletni
odpovedi po 5% .

Hranilne vloge sprejema osebno ali po položnicah **centrala v
Ljubljani** ali pa **podružnice**:

6 v Ljubljani, dalje: Celje, Štore, Rogatec, Radeče, Šoštanj, Poljčane, Borovnica,
Litija, Kamnik, Tržič, Sv. Ana, Križe, Sava, Jesenice, Kor. Bela, Gorje, Mojstrana,
Kr. Gora, Radovljica, Guštanj, Prevalje, Leše, Mežica, Črna I., Črna II., Maribor, Pra-
gersko, Fala, Sv. Lovrencna Pohorju, Ptuj, Ljubno, Ribnica na Pohorju.

Sodrugji, vlagajmo vse prihranke v lastno hranilnico, katere hranilni
kapital znaša že danes

nad 2 in pol milijona kron.

Član društva postane lahko vsak! Delež 200 K. Pristopnina 10 K.

Pristopati se zamore v vseh gori imenovanih podružnicah.

Naše slike.

Prinašamo sliki dveh naših najboljših modernih umetnikov - slikarjev. O njima bo itak treba, da obišrneje spregovorimo, ker ne najdeta med nami tistega razumevanja, kakor ga zaslužita, dasi moramo z veseljem ugotoviti, da koraka že skoro ves mladi slovenski rod v znamenju njihovega umetniškega programa. Za danes dve besedi: Tratnikov „Zločin“ je delo polno notranje simbolike in skuša s svojo nenavadno risarsko tehniko in grozno spačenimi postavami podati vso pekočo vsebino storjenega greha, ki žene ves rod v propast: moža, ženo in otroka. — Kraljeva „Žetev“ zastopa najnovejšo umetniško strujo „ekspresionizma“. Toda Kralj je svoje vrste ekspresionist, nekaj čisto samosvojega, kakor je n. pr. Cankar med simbolisti. Njegove slike so vseprej pesmi in v njih je globoka filozofija umetnika — modroslovca.

Tiskovni popravki in dodatki.

Pri šahovski nalogi, ki jo prinašamo v tej številki, potegne beli in matira črnega v dveh potezah. — Na str. 57. beri v prvem stolpu zgoraj, vrsta 14., »tudi« namesto »tud«; v drugem stolpu, 1. vrsta pod sliko, »kulturno« nam. »kuturno«. — V »Našim naročnikom in prijateljem« sta se zmešali 7. in 8. vrsta. Prva naj pride kot 8., druga kot 7. — V istem uredniškem delu beri v 3. odstavku, vrsta 3., o gdč. Tauferjevi, da »nam je obljuba« in ne, da »naj« bi

bila. — V »Književnosti« beri pri »Novi umetniški reviji« v 5. vrsti »...vseh umetniških revij« in ne kakor je tam. — V članku »Feodor Mihajlovič Dostojevski« beri v 3. vrsti »...vsaj enega izmed...«, v 34. vrsti »...ki v svoji lakoti in bedi nimajo časa...« in ne »...umirajo časa...« — Še par neznatnih napak se je vrnilo pri tiskanju. Prosimo cenj. bralce, da jih blagohotno popravijo.

Tapetniška delavnica!

Vabimo
na
ogled!

„Kres“ je edini slovenski družinski mesečnik! Delavci, pristopajte k Del. izobraževalni zvezi „Svobodi!“

Reklamacija.

Upravništvu

družinskega lista „KRES“

LJUBLJANA

Aleksandrova cesta 5.

Poštnine prosto.

□□□□□□□□□□□□

Če niste prejeli katere prejšnje številke, izrežite, izpolnite in vpošljite poštne prosto!

□□□□□□□□□□□□

Kastelic in drug

trgovina s papirjem na veliko

Ljubljana, Miklošičeva c. 6. I.

Zastopstvo za Slovenijo »MYRTHE MILL«
D. R. Pollak in sinovi, Dunaj in »LIPA
MILL« tvornica kuvert in konfekcija
papirja, d. d. v Zagrebu.

Edina razprodaja vseh vrst specijalnega mavca - gipsa za celo kraljevino SHS.

Tvornice: Stanz, Kindberg, Semmering
Schottwien, Puchberg, Auseewiesen i. t. d
Nudi po najnižji ceni iz svojih zalog:
Ljubljana, Osijek, Novisad, Zemun
Kosta Novakovič, Ljubljana
veletrgovina mavca. Židovska ulica št. 1.

AUTOMOBILI GARAZA DEJAVNE
KOLESA
U. GOREC
VEGOVA 8 · LUBLJANA · GOSPOSVETSKA 14

Naročajte in širite „Kres“! Pristopajte k Del. izobraževalni
zvezi „Svobodi“! Delavci, skrbite za lastno izobrazbo!

XXXXXXXXXXXXXXXX

Če niste prejeli
katere prejšnje šte-
vilke, izrežite, izpol-
nite in vpošljite
poštne prosto!

XXXXXXXXXXXXXXXX

P. n.

Sporočam Vam, da nisem prejel številke družin-
skega lista, na katerega sem se naročil
in poslal denar s položnico (poštno nakaznico, izročil osebno*).

Podpis in natančen naslov:

* Prečrtajte, kar ne odgovarja.